

Zorg voor het juridisch aspect in de zorg

De aanvullende huisregels van
RIBW Midden-Brabant onderworpen aan
de juridische toets

ribw | middenbrabant

Onderzoeksrapport

Naam auteur	: Tom Vogels
Organisatie	: RIBW Midden-Brabant
Datum verschijning	: 30 mei 2011
Plaats verschijning	: Oisterwijk

Zorg voor het juridisch aspect in de zorg

De aanvullende huisregels van
RIBW Midden-Brabant onderworpen aan
de juridische toets

Onderzoeksrapport

Stagiair	: Tom Vogels
Studentnummer	: 2003846
Opleiding	: HBO-Rechten, Juridische Hogeschool Avans-Fontys
Locatie opleiding	: 's-Hertogenbosch
Stageperiode	: 7 februari 2011 t/m 13 mei 2011
Titel scriptie	: Zorg voor het juridisch aspect in de zorg
Stageverlener	: RIBW Midden-Brabant
Locatie stageverlener	: Oisterwijk
Functie auteur	: Onderzoeker
Stagementor	: De heer C. van Geloven
Stagedocent	: Mevrouw L. Nuchelmans
Datum verschijning	: 30 mei 2011

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven ter afsluiting van de studie HBO-Rechten aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys te 's-Hertogenbosch. De scriptie is hiermee het resultaat van een onderzoek dat als afstudeeropdracht is opgezet en uitgevoerd.

Na enige bijstelling van de onderzoeksopdracht ben ik me gaan verdiepen in de organisatie, de sector geestelijke gezondheidszorg en de bijbehorende wet- en regelgeving. Hierbij bleek al snel dat het onderzoek een hoge mate van praktische relevantie heeft. Er is vanuit de organisatie veel behoefte aan dit onderzoek alsmede de resultaten en dat heeft mij des te meer gemotiveerd een goed product af te leveren.

Het schrijven van deze scriptie heb ik als erg plezierig en leerzaam ervaren. De medewerkers van RIBW Midden-Brabant zijn te allen tijde erg behulpzaam geweest en binnen de organisatie hangt een prettige werksfeer. Graag wil ik ook van deze gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken.

Allereerst wil ik graag de heer C. van Geloven alsmede de overige medewerkers van RIBW Midden-Brabant bedanken voor de mogelijkheid om mijn stage bij RIBW Midden-Brabant te vervullen alsmede de begeleiding, feedback en sturing die ik heb ontvangen. Daarnaast wil ik graag mevrouw L. Nuchelmans bedanken vanuit de Juridische Hogeschool voor de begeleiding, hulp en aanwijzingen bij het uitvoeren van het onderzoek en het opstellen van dit rapport. Ook wil ik mijn ouders, Rob en Marleen, en mijn vriendin, Amber, bedanken voor de steun, hulp en het vertrouwen dat ik heb gekregen gedurende mijn gehele studie.

Oisterwijk, 13 mei 2011

T. Vogels

Inhoudsopgave

Hoofdstuk		Blz.
	Samenvatting	
1.	Inleiding	1
1.1	RIBW Midden-Brabant	1
1.2	Aanleiding onderzoek	2
1.3	Opdracht	2
1.4	Structuur	2
1.5	Opbouw	2
2.	Huisregels	3
2.1	Een algemene toelichting	3
2.1.1	Definitie	4
2.1.2	Totstandkoming	4
2.2	Een praktijkoverzicht	4
2.2.1	Proces	5
2.2.2	Huidige situatie	5
2.2.2.1	Regio Oisterwijk	5
2.2.2.2	Regio Waalwijk	6
2.2.2.3	Regio Tilburg	6
2.2.2.4	Divisie Dagbesteding	6
2.2.2.5	De Werkplaats	6
3.	Algemeen wettelijk kader	7
3.1	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	7
3.2	Grondwet	7
3.3	Burgerlijk Wetboek	8
3.4	Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst	9
3.4.1	Toekomstige wetgeving	10
3.5	Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen	10
3.6	Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector	11
4.	Specifiek wettelijk kader	12
4.1	Specifieke doelgroepen	12
4.1.1	Jeugd	12
4.1.1.1	Vrijheidsbeperkende maatregelen	13
4.1.1.2	Dwangmaatregelen	14
4.1.1.3	Communicatiebeperkende maatregelen	14
4.1.1.4	Controlemaatregelen	15
4.1.2	Cliënten die vallen onder de wet BOPZ	15
4.1.2.1	Modelhuisreglement GGZ-Nederland	16
4.1.2.1.1	Totstandkoming	16
4.1.2.1.2	Inhoudelijk	17
4.1.2.2	Dwang- en vrijheidsbeperkende maatregelen	17
4.1.3	Forensische Psychiatrie	19
5.	Toetsing	20
5.1	Een juridische check	20
5.1.1	Toetsingsschema	20
5.1.2	Algemene huisregels	21

5.1.3	Aanvullende huisregels regio Oisterwijk	22
5.1.3.1	Grondwet	22
5.1.3.2	Modelhuisreglement	22
5.1.3.3	Bepalingen die elders dienen te worden geregeld	23
5.1.4	Aanvullende huisregels regio Waalwijk	24
5.1.4.1	Modelhuisreglement	24
5.1.5	Aanvullende huisregels regio Tilburg	25
5.1.5.1	EVRM en Grondwet	25
5.1.5.2	Wet op de jeugdzorg	26
5.1.5.3	Modelhuisreglement	26
5.1.6	Aanvullende huisregels Divisie Dagbesteding	27
5.1.6.1	Modelhuisreglement	27
5.1.7	De Werkplaats	27
5.1.7.1	Modelhuisreglement	28
6.	Conclusies en aanbevelingen	29
6.1	Conclusies	29
6.1.1	Het juridisch kader van huisregels	29
6.1.2	De inhoud van de aanvullende huisregels	30
6.1.3	Doelgroep reguliere cliënten	30
6.1.4	Doelgroep Jeugd	30
6.1.5	Doelgroep BOPZ-clients	30
6.1.6	Doelgroep tbs-clients	31
6.2	Aanbevelingen	31
6.2.1	Huisreglement	31
6.2.2	Interne communicatie	32
6.2.3	Toekomstige wetgeving	32
6.2.4	Locatieregels	32
6.2.5	Brochures	32
7.	Evaluatie	33
7.1	Onderzoeksresultaten	33
7.2	Onderzoeksmethodiek	33
8.	Literatuurlijst	34
8.1	Literatuur	34
8.2	Websites	34
8.3	Jurisprudentie	35
8.4	Aanvullende literatuur	35
8.5	Parlementaire stukken	35

Samenvatting

RIBW Midden-Brabant, nader te noemen RIBW MB, is een organisatie met meerdere vestigingen in Midden-Brabant die cliënten met psychiatrische en/of ernstige psychische beperkingen ondersteunt bij het vinden van een weg in de samenleving. RIBW MB ondersteunt de cliënten voornamelijk door mogelijkheden te scheppen, kennis over te dragen, inzicht te geven en vaardigheden aan te leren. RIBW MB is met name actief op het gebied van beschermd wonen, ambulante begeleiding en dagactiviteiten.

Bij het uitvoeren van vornoemde taken wordt het RIBW MB door de overkoepelende organisatie GGZ-Nederland aangeraden huisregels te hanteren. Binnen RIBW MB bestaat er dan ook een algemeen huisreglement. Daarnaast hanteert RIBW MB echter ook aanvullende huisregels die door de teammanagers per regio en/of per doelgroep zijn opgesteld. Het probleem dat zich hierbij voordoet is dat er nooit is getoetst of deze aanvullende huisregels rechtsgeldig zijn. Derhalve wordt in dit rapport onderzocht welke huisregels binnen RIBW MB zijn toegestaan zodat de rechtspositie van individuele cliënten is gewaarborgd.

Allereerst is uit onderzoek gebleken dat het managementteam wel degelijk op de hoogte is van wat een huisreglement mag inhouden. Dit is echter nooit gecommuniceerd richting het middenmanagement wat heeft geresulteerd in het feit dat teammanagers van verschillende regio's zelfstandig huisregels hebben opgesteld. Het is dan ook van belang dat de interne communicatie binnen RIBW MB wordt verbeterd.

Vervolgens is bij toetsing van de aanvullende huisregels aan het wettelijk kader gebleken dat er vele bepalingen in zijn opgenomen die kunnen worden aangemerkt als juridisch onjuist. De reden hiervoor is per bepaling verschillend, maar over het algemeen kan worden vastgesteld dat de aanvullende huisregels veel praktijkgerichte onderwerpen bevatten die niet in huisregels mogen worden geregeld en derhalve in strijd zijn met het wettelijk kader. Hierbij gaat het met name om bepalingen die niet algemeen mogen worden geregeld maar die individueel in het begeleidingsplan van een cliënt dienen te worden geregeld.

Daarnaast wordt het RIBW MB aanbevolen de huidig gehanteerde aanvullende huisregels af te schaffen. Dit betekent dat het voor RIBW MB mogelijk is om één document te hanteren als huisreglement. Om toch enkele onderwerpen te regelen die volgens RIBW MB van belang zijn kan in het huisreglement onder andere worden verwezen naar protocollen. Ook is het mogelijk om, naast het huisreglement, locatieregels te hanteren. Deze regels gelden voor één specifieke locatie en mogen uitsluitend van praktische aard zijn.

Tot slot wordt het RIBW MB aanbevolen brochures te hanteren. Het voordeel hiervan is dat aan brochures geen directe rechten kunnen worden ontleend. Dit betekent dat brochures minder zwaarwegend zijn dan bijvoorbeeld huisregels of overeenkomsten. Voor RIBW MB is dit van belang omdat ze middels brochures aan haar cliënten duidelijk kan maken wat de regels zijn binnen de instelling zonder dat er meteen consequenties/sancties aan worden verbonden.

Hoofdstuk 1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een inleiding gegeven die betrekking heeft op de organisatie en de totstandkoming van de onderzoeksopdracht. Hierbij wordt duidelijk hoe de organisatiestructuur van RIBW Midden-Brabant in elkaar steekt en wat de onderzoeksopdracht inhoudt.

1.1 RIBW Midden-Brabant

RIBW Midden-Brabant, nader te noemen RIBW MB, staat voor *Regionale Instelling Beschermd Wonen Midden-Brabant*. Dit is een organisatie met meerdere vestigingen in Midden-Brabant die cliënten met psychiatrische en/of ernstige psychische beperkingen ondersteunt bij het vinden van een weg in de samenleving. RIBW MB bepaalt echter niet hoe die 'weg in de samenleving' eruit moet zien. De cliënt bepaalt zelf de route en de eindbestemming. RIBW MB ondersteunt de cliënten voornamelijk door mogelijkheden te scheppen, kennis over te dragen, inzicht te geven en vaardigheden aan te leren. RIBW MB is met name actief op het gebied van beschermd wonen, ambulante begeleiding en dagactiviteiten. Dit rapport heeft echter alleen betrekking op het onderdeel 'beschermd wonen'.

RIBW MB begeleidt cliënten die vallen in meerdere doelgroepen. Voor de volledigheid is in bijlage 1 een overzicht opgenomen van de doelgroepen cliënten die per regio worden begeleid.¹ Hierbij moet echter de opmerking worden gemaakt dat in dit rapport uitsluitend de volgende doelgroepen worden behandeld:

- Reguliere cliënten;
- Jeugd;
- BOPZ-clients;
- Forensische Psychiatrie.

De reden dat alleen deze doelgroepen worden behandeld is dat de overige doelgroepen, met betrekking tot huisregels, in de praktijk vallen onder de doelgroep 'reguliere cliënten'.

RIBW MB ontleent haar bestaansrecht uit het zogenaamde stelsel van Zorg en Welzijn. Dit Nederlandse zorgverzekeringsstelsel wordt gevormd door de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo), de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en de Zorgverzekeringswet (Zvw). Binnen dit stelsel regelt de Wmo dat mensen met een beperking de voorzieningen, hulp en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben.² Hieruit kan worden afgeleid dat er instellingen moeten bestaan waar hulpbehoevende mensen met een beperking terecht kunnen. Naast deze Wmo bestaat het zorgverzekeringsstelsel uit de AWBZ. Deze wet regelt dat mensen met een zorgvraag op het gebied van psychiatrische zorg of verzorging en verpleging de hulp kunnen krijgen die ze nodig hebben. De AWBZ richt zich echter meer op de financiering van de benodigde hulp. De AWBZ kan dan ook beter worden gezien als een, door de Zvw verplicht gestelde, volksverzekering waarbij alle burgers in Nederland, via werkgever of uitkeringsinstantie, premie afdragen van het salaris of de uitkering. Deze afdrachten worden dan door de overheid verspreid over alle

¹ Zie bijlage 1.

² < <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wet-maatschappelijke-ondersteuning-wmo/wat-biedt-de-wmo> >

zorgkantoren binnen Nederland en op hun beurt zorgen deze kantoren ervoor dat instellingen als RIBW MB worden voorzien van financiële middelen. Deze middelen gebruikt RIBW MB om haar cliënten te voorzien van alle benodigdheden, faciliteiten en persoonlijke begeleiding.

1.2 Aanleiding onderzoek

Dit rapport wordt geschreven in opdracht van RIBW MB. Aanleiding voor dit onderzoek is dat teammanagers binnen RIBW MB hebben gesignaleerd dat er per regio verschillende handelwijzen worden gehanteerd met betrekking tot huisregels. Het komt er op neer dat de regio's Oisterwijk, Tilburg, Waalwijk en de Divisie Dagbesteding zelfstandig aanvullende huisregels hebben opgesteld.

1.3 Opdracht

De opdracht voor dit onderzoek is gegeven door de heer C. van Geloven, regiomanager van regio Oisterwijk. De opdracht bestaat uit het uitvoeren van onderzoek waarbij dient te worden onderzocht welke huisregels binnen RIBW Midden-Brabant zijn toegestaan zodat de rechtspositie van individuele cliënten gewaarborgd is.

1.4 Structuur

Er is gekozen voor een bepaalde structuur in dit rapport. Allereerst wordt namelijk het wettelijk kader beschreven waarin de rechtspositie van cliënten binnen enkele doelgroepen wordt beschreven. Vervolgens vindt de toetsing plaats. Op deze manier worden er eerst criteria gesteld die vervolgens worden getoetst. Dit is een logische en overzichtelijke volgorde waardoor het rapport zijn structuur behoudt.

1.5 Opbouw

Dit rapport is opgebouwd uit acht hoofdstukken. Voorafgaande aan de hoofdstukken is een samenvatting gegeven waarin een korte beschrijving wordt gegeven betreffende de inhoud van dit rapport. Vervolgens volgt hoofdstuk 1 waarin een inleiding wordt gegeven op het inhoudelijke deel. In hoofdstuk 2 wordt een algemene toelichting gegeven op het hoofdonderwerp van dit rapport, huisregels. In hoofdstuk 3 wordt het algemeen wettelijk kader beschreven waarbij de rechtspositie van reguliere cliënten wordt weergegeven. Vervolgens zal dit wettelijk kader in hoofdstuk 4 worden uitgebreid met het wettelijk kader dat de rechtspositie regelt voor cliënten die vallen in een specifieke doelgroep. In hoofdstuk 5 zal de juridische toets plaatsvinden waarbij de praktijk aan de theorie wordt getoetst. Deze toets zal resulteren in een aantal conclusies en aanbevelingen welke in hoofdstuk 6 zullen worden beschreven. Tot slot zal in hoofdstuk 7 een evaluatie op het onderzoek worden beschreven en volgt in hoofdstuk 8 de literatuur- en bronnenlijst.

Hoofdstuk 2 Huisregels

In dit hoofdstuk wordt een algemene toelichting gegeven met betrekking tot het hoofdonderwerp van dit rapport: huisregels. Er wordt beschreven op welke manier huisregels tot stand komen en welke rol huisregels innemen bij een zorginstelling als RIBW MB.

2.1 Een algemene toelichting

In deze paragraaf wordt allereerst beschreven waarop huisregels zijn gebaseerd. Vervolgens zal een definitie worden gegeven van huisregels alsmede een beschrijving van de totstandkoming van huisregels.

Zoals beschreven is het allereerst van belang om te beschrijven op grond waarvan huisregels bestaan binnen een organisatie. GGZ-Nederland, de overkoepelende organisatie van RIBW MB, beweert het volgende met betrekking tot het hanteren van huisregels: *“In het kader van de Kwaliteitswet beveelt GGZ Nederland het hanteren van een huisreglement aan voor die instellingen of ten aanzien van die patiënten die niet onder de wet BOPZ vallen.”*³ Gezien het feit dat RIBW MB geen BOPZ-instelling is, zijn ze volgens GGZ-Nederland zagezegd niet verplicht om huisregels te hanteren maar dit wordt wel aangeraden. Dit wordt aangeraden op grond van de Kwaliteitswet Zorginstellingen. Deze, op 1 april 1996 in werking getreden, Kwaliteitswet Zorginstellingen (KWZ) is een wet die enkele algemene begrippen in de zorg definieert alsmede verschillende eisen stelt aan zorginstellingen omtrent de kwaliteit van zorg. Zo regelt artikel 1 lid 1 sub b KWZ allereerst wat het begrip ‘zorginstelling’ inhoudt: *“Het organisatorisch verband dat strekt tot de verlening van zorg”*. Vervolgens levert artikel 1 lid 1 sub c KWZ de definitie van zorgaanbieder: *“De natuurlijke persoon of de rechtspersoon, die een instelling in stand houdt”*. Wanneer deze begrippen worden getoetst aan de kerntaak van RIBW MB kan worden geconcludeerd dat RIBW MB kan worden aangemerkt als een instelling die volgens de KWZ zorg biedt aan haar cliënten.

Zoals reeds beschreven stelt de KWZ ook enkele eisen aan de kwaliteit van de zorg die zorginstellingen als RIBW MB in acht moeten nemen bij het uitvoeren van haar taken. De belangrijkste eisen uit de KWZ verplichten zorginstellingen ertoe dat ze:⁴

- conform artikel 2 KWZ een organisatie dienen te hebben die redelijkerwijs tot verantwoorde zorg leidt;
- conform artikel 3 juncto (jo) artikel 4 lid 1 KWZ dienen te beschikken over een kwaliteitssysteem die de kwaliteit van de zorg beheerst, bewaakt en zo nodig verbeterd.

Hieruit blijkt dat de KWZ een grote mate van verantwoordelijkheid neerlegt bij de zorginstelling zelf. Hierbij stelt de KWZ dat de geleverde zorg kwalitatief en verantwoord moet zijn. Met betrekking tot het hanteren van huisregels interpreteert GGZ-Nederland het zodanig dat het hanteren van huisregels binnen instellingen als RIBW MB valt onder het leveren van kwalitatieve en verantwoorde zorg.

³ Modelhuisreglement GGZ-Nederland, p.3.

⁴ Beumer 2008, p. 207.

2.1.1 Definitie

Om goed inzicht te krijgen in dit rapport is het erg belangrijk om te weten wat huisregels precies zijn. Het begrip ‘huisregels’ kan worden gedefinieerd als regels die binnen een instelling gelden ten aanzien van iedereen die binnen de instelling woont en/of de instelling bezoekt.⁵ In de huisregels worden algemene bepalingen geregeld die voor elke cliënt van toepassing zijn. Voornamelijk gaat het om bepalingen van praktische aard. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de bepaling dat er *“geen dozen in het trappenhuis mogen staan.”*

Naast praktische bepalingen dragen de huisregels ook bij aan het creëren van een veilige woonomgeving voor cliënten alsmede het beschermen van de privacy van cliënten. Hieruit kan worden opgemaakt dat de rechtspositie van cliënten onder andere wordt geregeld in de huisregels. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat van deze huisregels kan worden afgeweken waardoor de rechtspositie van de cliënt kan worden ingeperkt. Op welke wijze deze inperking plaats dient te vinden zal verderop in dit rapport worden beschreven.

Huisregels zijn gemaakt om de cliënten en andere betrokkenen inzicht te geven in de visie en cultuur van de zorginstelling. Op deze manier ontstaat er voor cliënten duidelijkheid over wat wel en wat niet mag binnen de instelling. Kort samengevat bieden huisregels voor cliënten structuur en orde in het wonen, werken en leven.⁶

2.1.2 Totstandkoming

De huisregels komen tot stand in overleg tussen het managementteam van de zorginstelling en de cliëntenraad. De cliëntenraad komt namelijk op voor de belangen van de cliënten en heeft een verzwaard adviesrecht bij ‘voor cliënten geldende regelingen’. Onder deze regelingen vallen de huisregels. Uiteindelijk is het managementteam van de zorginstelling eindverantwoordelijk en stellen zij de huisregels op en leggen deze vast. Ook berust bij het managementteam de plicht dat zij er zorg voor dragen dat cliënten en medewerkers op de hoogte zijn van de huisregels. Met betrekking tot de wettelijke grondslag van voornoemde beweringen zal in hoofdstuk drie verder worden ingegaan.

2.2 Een praktijkoverzicht

In deze paragraaf zal worden beschreven op welke manier RIBW MB de huisregels in de praktijk hanteert. Het is namelijk van belang om inzage te krijgen in het bedrijfsproces zodat duidelijk is wanneer de huisregels daadwerkelijk in het spel komen. Om dit overzichtelijk te maken is in bijlage 2 een stroomschema opgenomen waaruit blijkt wanneer de algemene huisregels alsmede de aanvullende huisregels worden uitgereikt aan de cliënt.⁷ Uitleg bij dit stroomschema volgt in subparagraaf 2.2.1.

⁵ De Roode p. 19.

⁶ <<http://www.loc.nl/loc/p000573/ggz/thema-s-uit-de-zorg-behandel-praktijk/huisregels>>

⁷ Zie bijlage 2.

2.2.1 Proces

Allereerst wordt door het Servicebureau Cliënten een intakegesprek gehouden waarbij wordt besloten of de cliënt binnen RIBW MB mag komen wonen en zo ja, in welke regio. Indien de cliënt vervolgens bij een regio is ingedeeld maakt de cliënt in samenspraak met RIBW MB enkele afspraken. Allereerst wordt de individuele zorgovereenkomst getekend door de cliënt en RIBW MB. Hierin wordt in feite de overeenkomst van opdracht aangegaan tussen RIBW MB en de cliënt. Ook kan bij aanvang van het zorgproces aan de cliënt extra voorwaarden worden opgelegd. Deze zullen echter in dit rapport niet worden besproken gezien dit onderwerp een pedagogisch karakter heeft.

Nadat de individuele zorgovereenkomst is getekend en wanneer de cliënt is geplaatst bij het betreffende team worden ook de zorgafspraken ondertekend. Hierin wordt de omvang van de geboden zorg door RIBW MB en cliënt geregeld. Naast de zorgafspraken worden ook de algemene huisregels aan cliënt uitgereikt alsmede de aanvullende huisregels die door het team, gericht op de doelgroep van de cliënt in kwestie, zijn opgesteld.

Nadat de cliënt beschikt over de huisregels en de verdere documenten heeft ondertekend wordt na zes weken een begeleidingsplan opgesteld door de cliënt en diens begeleider. In dit begeleidingsplan wordt alles geregeld wat betrekking heeft op de (inhoudelijke) individuele begeleiding van de cliënt.

2.2.2 Huidige situatie

RIBW MB beschikt op dit moment over twee soorten huisregels. Allereerst gelden de algemene huisregels die in 2007 door het managementteam zijn opgesteld en mede door de cliëntenraad zijn geaccordeerd. Naast deze officiële huisregels zijn er aanvullende huisregels opgesteld door de regio's Oisterwijk, Waalwijk en Tilburg (team jeugd), alsmede de Divisie Dagbesteding en De Werkplaats.

De teammanagers hebben ervoor gekozen om aanvullende huisregels op te stellen omdat ze van mening zijn dat de algemene huisregels, die in 2007 door het managementteam zijn opgesteld, niet strekken tot een beheersbare en werkbare begeleiding van cliënten.⁸ De teammanagers stellen hierover dat de algemene huisregels simpelweg te weinig regelen omtrent de begeleiding van cliënten in een bepaalde doelgroep. Hieronder zal een overzicht worden gegeven van welke aanvullende huisregels binnen RIBW MB bestaan.

2.2.2.1 Regio Oisterwijk

Regio Oisterwijk hanteert aanvullende huisregels die gelden voor alle teams binnen de regio. Dit betekent dat er geen aanvullende huisregels zijn opgesteld voor een specifieke doelgroep. Hierbij heeft regio Oisterwijk ervoor gekozen om de algemene huisregels helemaal aan de kant te schuiven en enkel de aanvullende huisregels te hanteren jegens cliënten.

⁸ Zie bijlage 3.

2.2.2.2 Regio Waalwijk

Ook regio Waalwijk heeft aanvullende huisregels opgesteld die zij hanteren naast of in plaats van het algemeen huisreglement. Deze aanvullende huisregels gelden voor elk team.

2.2.2.3 Regio Tilburg

Regio Tilburg hanteert uitsluitend aanvullende huisregels voor het team Jeugd. Dit zijn jongeren met problematiek die op grond van artikel 1:233 Burgerlijk Wetboek nog niet de leeftijd van 18 jaren hebben bereikt. Daarnaast hanteren de overige teams binnen de regio Tilburg de algemene huisregels die in 2007 door het managementteam zijn opgesteld.

2.2.2.4 Divisie Dagbesteding

Divisie Dagbesteding is een onderdeel van RIBW MB dat activiteiten organiseert voor cliënten en/of bezoekers die een indicatie 'dagbesteding' hebben. Hiermee wordt bedoeld dat de deelnemers aan de activiteiten niet per se cliënt hoeven te zijn van RIBW MB. Met betrekking tot dit rapport zal echter de term 'cliënt' en/of 'cliënten' worden gehandhaafd waardoor geen onderscheid wordt gemaakt tussen het wel of niet zijn van een cliënt bij RIBW MB.

2.2.2.5 De Werkplaats

De Werkplaats is een onderdeel van de Divisie Dagbesteding. In De Werkplaats wordt de feitelijke arbeid verricht en vinden de projecten plaats. Gezien het feit hier veel cliënten aan deelnemen heeft ook De Werkplaats aanvullende huisregels opgesteld.

Hoofdstuk 3 Algemeen wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt het wettelijk kader beschreven waarin de rechtspositie van cliënten van RIBW MB wordt geregeld. Hierbij gaat het om cliënten binnen de reguliere doelgroep. De rechtspositie van cliënten in een specifieke doelgroep wordt in hoofdstuk vier besproken.

3.1 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Allereerst wordt het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) aangehaald. Het EVRM bevat namelijk regels die gelden voor alle burgers van de verdragsluitende staten, waaronder Nederland. Bij onderzoek naar relevante artikelen van het EVRM is gebleken dat er één artikel direct van toepassing is op het onderwerp 'huisregels'. Artikel 8 lid 1 EVRM stelt namelijk dat een ieder recht heeft op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. Voornoemd artikel is gebaseerd op artikel 12 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) dat regelt dat niemand zal worden onderworpen aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, zijn gezin, zijn thuis of zijn briefwisseling.

Artikel 8 lid 1 EVRM wordt vaak beschouwd als het wetsartikel waarin het recht op privacy wordt beschreven. Artikel 8 EVRM levert daarmee een belangrijke rechtsregel met betrekking tot huisregels. Wanneer huisregels worden opgesteld dienen ze te allen tijde de privacy van de cliënt in ogenschouw te nemen. Uit artikel 8 lid 2 EVRM blijkt echter dat het recht uit lid 1 kan worden aangemerkt als een relatief recht. Dit betekent dat de mogelijkheid bestaat om van lid 1 bij wet af te wijken. Een voorbeeld van een dergelijke afwijking is indien een persoon in gevangenschap zit. Zijn/haar privacy kan daar niet voor 100% worden gewaarborgd. Uit dit voorbeeld blijkt echter ook dat er wel degelijk een gegronde reden dient te bestaan zodat van dit fundamentele recht kan worden afgeweken. Een gevangene zit namelijk niet zonder reden in de gevangenis.

3.2 Grondwet

Ook de Nederlandse Grondwet (GW) speelt een belangrijke rol bij het beschrijven van een wettelijk kader omtrent de rechtspositie van cliënten. Deze wet geldt namelijk ten aanzien van alle Nederlandse burgers en regelt derhalve de rechtspositie van alle burgers in Nederland.

Zo stelt artikel 10 lid 1 GW dat de persoonlijke levenssfeer van alle Nederlandse burgers te allen tijde moet worden geëerbiedigd. Artikel 10 GW kan dan ook worden gezien als een uitwerking van artikel 8 lid 1 EVRM. Gezien het recht op privacy zowel in het EVRM als in de GW wordt geregeld kan dit worden aangemerkt als een zwaarwegend recht. Met betrekking tot de huisregels van RIBW MB houdt dit in dat de huisregels geen bepalingen mogen bevatten die in strijd zijn met de rechten als geformuleerd in zowel artikel 8 lid 1 EVRM als in artikel 10 GW.

Daarnaast is ook artikel 11 GW van toepassing op de rechtspositie van cliënten. Dit artikel regelt de onaantastbaarheid van het menselijk lichaam. In de memorie van toelichting staat met betrekking tot het patiëntenrecht, waarin de rechtspositie van cliënten wordt geregeld, het volgende: *"Het recht op onschendbaarheid van het eigen lichaam van een patiënt brengt mee dat*

medische handelingen ten aanzien van hem slechts mogen worden verricht met zijn (eventueel veronderstelde) toestemming of met de toestemming van personen die voor hem mogen beslissen. Een arts die een patiënt behandelt tegen diens wil kan daarom strafbaar zijn.”⁹

Zowel artikel 10 en 11 van de Grondwet zijn belangrijke grondrechten. Vaak worden deze artikelen, binnen het gezondheidsrecht, gezien als onderdeel van het ‘zelfbeschikkingsrecht’. Bij wettelijk onderzoek blijkt echter dat het individuele zelfbeschikkingsrecht op zichzelf geen wettelijke basis heeft. Derhalve kan het individuele zelfbeschikkingsrecht meer worden gekwalificeerd als een begrip dan als een recht. Uit verschillende literatuur blijkt dat enkele wetten tezamen het individuele zelfbeschikkingsrecht vormen.¹⁰ Hierbij kan worden gedacht aan een ‘verzameling’ van het recht op vrijheid van meningsuiting (artikel 7 GW), het recht op eerbiediging van de lichamelijke integriteit (artikel 11 GW) en het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer (artikel 10 GW).

Bij dit rapport zal dan ook, met betrekking tot huisregels, uit worden gegaan van het feit dat bepalingen uit de huisregels niet in strijd mogen zijn met het individuele zelfbeschikkingsrecht. Dit individuele zelfbeschikkingsrecht bestaat dan uit de grondrechten zoals ze hiervoor staan beschreven.

3.3 Burgerlijk Wetboek

Hieronder zal worden beschreven welke rol het Burgerlijk Wetboek (BW) speelt bij de uitvoering van de taken van RIBW MB. Het BW regelt geen directe zaken die betrekking hebben op de huisregels maar het BW regelt wel andere belangrijke onderwerpen.

In hoofdstuk twee van dit rapport is namelijk reeds beschreven dat de cliënt samen met RIBW MB een overeenkomst tekent bij binnenkomst. Deze overeenkomst is de basis van de begeleiding en vindt zijn wettelijke basis in artikel 7:400 BW. Dit artikel regelt niet zozeer de overeenkomst tot begeleiding maar regelt de overeenkomst tot opdracht in het algemeen. De wettelijke definitie van een overeenkomst van opdracht is: *“De overeenkomst waarbij de ene partij, de opdrachtnemer, zich jegens de andere partij, de opdrachtgever, verbindt buiten dienstbetrekking werkzaamheden te verrichten, die uit iets anders bestaan dan het tot stand brengen van een werk van stoffelijke aard, het bewaren van zaken, het uitvoeren van werken of het vervoeren of doen vervoeren van personen of zaken.”*

Zogezegd sluit de cliënt bij binnenkomst in samenspraak met RIBW MB een overeenkomst tot opdracht. Kenmerkend voor een dergelijke overeenkomst is dat er geen gezagsverhouding bestaat tussen partijen, waarvan wel sprake is bij bijvoorbeeld een arbeidsovereenkomst. Daarnaast is het bij een overeenkomst van opdracht van belang dat er wordt gekeken naar zowel de bedoeling van partijen alsmede naar de uitvoering van de overeenkomst. Deze rechtsregel komt voort uit het arrest UvA / Beurspromovendi¹¹ en is met betrekking tot RIBW MB voornamelijk van toepassing omdat de overeenkomsten van opdracht die RIBW MB met haar cliënten sluit zich inhoudelijk richten op het begeleiden van de cliënt. Bij inachtneming van deze rechtsregel is de bedoeling van beide partijen al

⁹ *Kamerstukken II 1979-1980, 16 086, nr. 3 (MvT).*

¹⁰ Leenen e.a.2007, p. 39; Beumer 2008, p. 105.

¹¹ HR 14 april 2006, LJN AU9722

bij aanvang duidelijk en zal de uitwerking van de overeenkomst gebaseerd zijn op hetgeen tussen beide is afgesproken.

Voorname overeenkomst tot opdracht, geregeld in artikel 7:400 BW, is een algemene bepaling omtrent overeenkomsten. Naast deze algemene bepaling bestaat er ook een regeling die de specifieke overeenkomst bij geneeskundige behandelingen regelt. Deze regeling is weggelegd in artikel 7:446 BW en dit artikel heeft een directe betrekking op geneeskundige overeenkomsten. De vraag is echter of dat deze geneeskundige overeenkomst betrekking heeft op RIBW MB. Bij een geneeskundige overeenkomst ligt namelijk de nadruk op 'behandeling' en RIBW MB verricht met name werkzaamheden die zijn gericht op het begeleiden van cliënten en niet direct op het behandelen van cliënten. RIBW MB beschikt daarentegen wel over de erkenning/functie 'behandelen'.¹² Dit houdt in dat RIBW MB, indien nodig, wel bevoegd is om behandelingen toe te passen op cliënten. Derhalve zal in dit rapport ook worden ingegaan op de geneeskundige behandelingsovereenkomst zoals die specifiek is geregeld in de Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst.

3.4 Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst

De Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst (WGBO) is een specifieke wet die de rechtspositie van cliënten in de zorgsector regelt. Deze op 1 april 1995 in werking getreden wet is geregeld in artikel 7:446 tot en met artikel 7:468 BW en kan worden aangemerkt als een 'lex specialis'. Dit is een wet die specifiek ingaat op een bepaald onderwerp en derhalve ook voorrang heeft boven een algemene wet. De WGBO beschrijft vele rechten en plichten die aan zowel de cliënt als aan de zorginstelling toekomen indien er een overeenkomst tot geneeskundige behandeling is aangegaan tussen partijen.

Zoals eerder beschreven levert RIBW MB voornamelijk begeleiding en in kleine mate behandeling (ongeveer 1%).¹³ Met betrekking tot de WGBO kan daarbij worden geconcludeerd dat deze geen rechtstreekse werking heeft binnen de dagelijkse praktijk van RIBW MB aangezien er in 99 van 100 gevallen een overeenkomst tot opdracht (artikel 7:400 BW) wordt gesloten in plaats van een overeenkomst tot geneeskundige behandeling (7:446 BW). Hierbij gaat het op grond van artikel 7:446 lid 2 BW om een behandeling die erop is gericht de gezondheidstoestand van de patiënt te beoordelen, te verbeteren of om hem voor het ontstaan van een ziekte te behoeden. Met betrekking tot RIBW MB blijkt dat het in bepaalde gevallen voorkomt dat behandeling van een individuele cliënt noodzakelijk wordt geacht. Gezien het feit dat RIBW MB wel bevoegd is om behandelingen toe te passen en overeenkomsten tot geneeskundige behandeling te sluiten wordt de WGBO beschreven in het algemeen wettelijk kader en zal toetsing van de (aanvullende) huisregels mede aan deze WGBO plaatsvinden.

Om een overzichtelijk beeld te krijgen van de WGBO zal in bijlage 3 een overzicht worden gegeven van alle rechten en plichten die zowel aan de cliënt als aan de zorgverlener toekomen op grond van de WGBO.¹⁴

¹² Zie bijlage 3.

¹³ Zie bijlage 3.

¹⁴ Zie bijlage 4.

3.4.1 Toekomstige wetgeving

In 2008 schreef de toenmalige Minister Ab Klink van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een brief aan Tweede Kamer waarin hij het idee opperde om de rechtspositie van cliënten in de zorg te versterken middels het instellen van een nieuwe wet.¹⁵ Hierbij is het de bedoeling dat een aantal wettelijke regelingen, waaronder de Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst, de Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector en de Kwaliteitswet Zorginstellingen worden vervangen en samengevoegd tot één wet, de Wet Cliëntenrechten Zorg (WCZ).

Een belangrijke reden om de WCZ in te stellen is dat de rechten van een cliënt, die nu voornamelijk zijn geregeld in de WGBO, niet meer alleen gelden bij een geneeskundige behandeling maar in alle relaties tussen cliënten en zorgaanbieders.¹⁶ Met name voor RIBW MB is dit een belangrijk punt. Het houdt namelijk in dat ook 'begeleiding' gaat vallen onder deze wet. Zoals reeds beschreven is de WGBO op dit moment enkel en alleen van toepassing indien het gaat om 'behandeling'. Met dit wetsvoorstel zal 'behandeling' worden aangevuld tot 'behandeling en begeleiding'. Hierdoor zullen bijvoorbeeld alle rechten en plichten die nu voortvloeien uit de WGBO directe werking hebben op RIBW MB.

In de publiekssamenvatting is kort beschreven welke rechten en plichten in de WCZ aan zowel cliënt als zorginstelling toekomen bij inwerkingtreding van dit wetsvoorstel. Een overzicht van deze rechten en plichten is opgenomen in bijlage 5.¹⁷

Het wetsvoorstel is ingediend bij de Tweede Kamer waarbij het op dit moment schriftelijk in behandeling wordt genomen. Het is dus afwachten of dat de WCZ wordt geïmplementeerd in het Nederlands wettenstelsel.

3.5 Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen

De op 1 juni 1996 in werking getreden Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen (WMCZ) is een belangrijke wet wanneer het gaat om het bepalen van de rechtspositie van cliënten. In de WMCZ is namelijk vastgelegd dat cliënten van instellingen als RIBW MB inspraak hebben bij de beleidsvoering binnen de instelling middels het hebben van een cliëntenraad. In artikel 2 lid 1 WMCZ wordt een dergelijke cliëntenraad zelfs verplicht gesteld.

Het belang van een cliëntenraad komt onder andere voort uit de jurisprudentie. Zo bleek namelijk dat in een uitspraak, gewezen in 2006 door de rechtbank in Leeuwarden, is vermeld dat bewoners alleen inspraak hebben via een cliëntenraad en zodoende individueel weinig inspraak hebben.¹⁸ Hieruit kan worden geconcludeerd dat de kerntaak van een cliëntenraad, mede beschreven in artikel 2 lid 3 sub b WMCZ, het

¹⁵ *Kamerstukken II* 2007/08, 32 476, nr. 1.

¹⁶ <<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/wetsvoorstellen/2010/07/05/wetsvoorstel-clientenrechten-zorg-wcz-vws>>

¹⁷ Zie bijlage 5.

¹⁸ Rb. Leeuwarden 6 december 2006, *GJ* 2007/39.

behartigen van de gemeenschappelijke belangen van cliënten binnen een bepaalde instelling is.

Met betrekking tot huisregels regelt de WMCZ in artikel 2 lid 1 sub i dat de cliëntenraad inspraak heeft bij het opstellen van de huisregels. Hierbij kan de cliëntenraad meebeslissen over de inhoud van de huisregels. Tevens is het van belang dat de inhoud van de huisregels onder andere een bepaling bevatten waarin staat beschreven dat cliënten de mogelijkheid hebben om inspraak te hebben bij de beleidsvoering van RIBW MB middels een cliëntenraad.

3.6 Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector

De op 29 mei 1995 in werking getreden Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector (WKCZ) regelt zaken met betrekking tot de behandeling van klachten van cliënten op het terrein van de maatschappelijke zorg en gezondheidszorg. Deze wet versterkt de rechtspositie van cliënten doordat ze hier de mogelijkheid krijgen om zich te beklagen over iedere gedraging. Hierbij geeft de WKCZ een omschrijving van het begrip 'gedraging': *"enig handelen of nalaten alsmede het nemen van een besluit dat gevolgen heeft voor een cliënt"*. Het kan hierbij gaan om gedraging in de relationele sfeer (bejegening van de cliënt), gedragingen van medisch-technische aard (verkeerde behandeling, gemiste diagnose), gedragingen betreffende de informatieverstrekking, gedragingen die de organisatie betreffen en gedragingen met een financieel karakter.¹⁹

Met betrekking tot RIBW MB is in artikel 2 van de WKCZ is opgenomen dat RIBW MB verplicht is om een klachtenregeling te hebben en deze op passende wijze onder de aandacht van cliënten te brengen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de huisregels een bepaling dienen te bevatten waar aan cliënten de mogelijkheid wordt geboden om zich te beklagen.

¹⁹ Engberts e.a. 2009, p. 186.

Hoofdstuk 4 Specifiek wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt specifieke wetgeving besproken waarbij wordt beschreven in hoeverre er afwijkingen in de rechtspositie van cliënten mogelijk zijn bij cliënten die binnen een specifieke doelgroep wonen. Hier zal per doelgroep worden besproken welke afwijkingen dit zijn ten opzichte van het 'algemeen' wettelijk kader dat in hoofdstuk drie is beschreven.

4.1 Specifieke doelgroepen

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de rechtspositie van cliënten, wettelijk gezien, kan afwijken bij specifieke doelgroepen ten opzichte van het algemeen wettelijk kader met betrekking tot huisregels als beschreven in hoofdstuk drie. Met andere woorden: kunnen de huisregels bepalingen bevatten die de 'extra' maatregelen beschrijven die de medewerkers van RIBW MB kunnen aanwenden bij een specifieke doelgroep?

Iedere doelgroep heeft namelijk zijn eigen wet- en regelgeving die de rechtspositie van de betreffende cliënten regelt. In deze paragraaf zal duidelijk worden op grond waarvan RIBW MB extra maatregelen kan toepassen en waar zij deze bevoegdheden dient te documenteren. De doelgroepen die RIBW MB met name begeleidt en/of behandelt naast de reguliere cliënten zijn:

- Doelgroep Jeugd;
- Doelgroep Cliënten die vallen onder de wet BOPZ;
- Doelgroep Forensische Psychiatrie.

Belangrijk om hierbij te vermelden is dat de cliënten uit deze specifieke doelgroepen in eerste instantie ook recht hebben op de rechten die zijn besproken in hoofdstuk drie. In deze paragraaf wordt echter besproken op welke punten de rechtspositie van cliënten kan afwijken indien ze zijn onderverdeeld in een specifieke doelgroep.

4.1.1 Jeugd

De rechtspositie van jeugdigen bevindt zich in een ander kader dan is besproken in hoofdstuk drie. Zo regelt de op 1 januari 2005 in werking getreden Wet op de jeugdzorg (Wjz) de rechtspositie van deze doelgroep. Ook regelt de Wjz de inhoud van de huisregels voor deze doelgroep. Met betrekking tot huisregels stelt artikel 29n lid 2 Wjz namelijk dat de zorgverlener huisregels dient te hanteren die zorgen voor *'een ordelijke gang van zaken, de veiligheid binnen de accommodatie en het waarborgen van een pedagogisch klimaat.'* In dit rapport wordt met betrekking tot de interpretatie van *'het waarborgen van een pedagogisch klimaat'* uitgegaan van het feit dat hiermee 'algemene', niet ingrijpende, zaken worden bedoeld.

Daarnaast regelt artikel 24 lid 2 Wjz dat 'extra' maatregelen enkel mogen worden opgelegd indien ze in een hulpverleningsplan zijn beschreven.²⁰ In dit hulpverleningsplan dienen de maatregelen te worden beschreven die aan de jeugdige kunnen worden opgelegd. Want dat er maatregelen

²⁰ Een hulpverleningsplan is als het ware een begeleidingsplan zoals dit in hoofdstuk drie beschreven is, maar dan voor een jeugdige.

mogen worden opgelegd is een feit. Deze maatregelen zijn namelijk vastgelegd in de Wjz en zullen hieronder worden beschreven.

4.1.1.1 Vrijheidsbeperkende maatregelen

Binnen de jeugdzorg mogen er vrijheidsbeperkende maatregelen worden toegepast bij de civielrechtelijk geplaatste jeugdigen. Deze maatregelen mogen echter alleen worden toegepast indien ze in het hulpverleningsplan zijn beschreven en op grond van artikel 29s lid 1 Wjz zijn 'goedgekeurd' door een gedragswetenschapper. Tevens dienen de maatregelen in het hulpverleningsplan specifiek te worden beschreven waarbij duidelijk wordt omschreven in welke gevallen en gedurende welke termijn de maatregelen kunnen worden toegepast.²¹

Artikel 29o Wjz stelt dat het hulpverleningsplan van de jeugdige maatregelen kan bevatten waarin de jeugdige in zijn vrijheden wordt beperkt. Artikel 29o lid 2 Wjz beschrijft de volgende maatregelen:

- Sub a: het verbod zich op in het hulpverleningsplan aangegeven plaatsen te bevinden en zonodig de tijdstippen waarop dat verbod geldt;
- Sub b: tijdelijke plaatsing in afzondering. Deze tijdelijke plaatsing kan in verschillende ruimten worden gedaan, bijvoorbeeld in een speciaal daarvoor ingerichte ruimte maar een jeugdige kan ook op zijn eigen kamer tijdelijk in afzondering worden geplaatst;²²
- Sub c: tijdelijke overplaatsing binnen de accommodatie of naar een andere accommodatie voor gesloten jeugdzorg;
- Sub d: het vastpakken en vasthouden.

Artikel 29o lid 3 Wjz regelt het feit dat voornoemde vrijheidsbeperkende maatregelen alleen kunnen worden toegepast voor zover dit nodig is om te voorkomen dat de jeugdige zich onttrekt aan de noodzakelijke jeugdzorg of voor zover dit nodig is voor de veiligheid van de jeugdige of anderen. Echter, in het tweede deel van lid 3 staat een belangrijke bepaling. Er staat namelijk: *"De maatregelen bedoeld in het tweede lid, onder b en c, kunnen bovendien worden toegepast voor zover dit nodig is voor de handhaving van de huisregels."* Dit betekent dat de maatregelen die beschreven staan in sub b en c ook bij een jeugdige mogen worden toegepast in geval van nood. Dit mag echter alleen indien de jeugdige op dat moment handelt in strijd met de huisregels.

Dat RIBW MB ook maatregelen kan opleggen aan een jeugdige, bij wie niet in het hulpverleningsplan is opgenomen dat betreffende maatregelen mogen worden opgelegd, betekent niet dat dit geldt voor elke maatregel. RIBW MB kan alleen maatregelen opleggen aan jeugdigen waarbij het niet in hun hulpverleningsplan is geregeld indien daar een wettelijke grondslag toe is. Dit betekent dat de wettekst, bij de betreffende maatregel, moet vermelden dat dit is toegestaan.

²¹ <<http://www.inspectiejeugdzorg.nl/documenten/De%20rechtspositie%20van%20jongeren%20in%20BJB%20Paljas%20Plus.pdf>>

²² *Kamerstukken II* 2005/06, 30 644, nr.4, p. 26 (MvT).

4.1.1.2 Dwangmaatregelen

Uit de wettekst van de Wjz blijkt ook dat bij de doelgroep Jeugd ook dwangmaatregelen kunnen worden opgelegd. Deze maatregelen verplichten de jeugdige ertoe om een bepaalde plicht te vervullen. Welke plichten dit kunnen zijn is weggelegd in artikel 29p Wjz.

Zo bepaalt artikel 29p Wjz dat:

- Lid 1: dat het hulpverleningsplan hulpverleningsprogramma's kan bevatten waaraan de jeugdige moet meewerken;
- Lid 3: dat het hulpverleningsplan geneeskundige behandelmethoden (waaronder het toedienen van medicijnen) kan bevatten, die de jeugdige moet gedogen;
- Lid 4: dat de hulpverleningsprogramma's en de geneeskundige behandelmethoden die in het hulpverleningsplan zijn opgenomen kunnen tegen de wil van een jeugdige worden toegepast voor zover dit nodig is om het met het verblijf beoogde doel te bereiken of, in het geval van de geneeskundige behandelmethode, voor zover dit nodig is voor de veiligheid van de jeugdige of anderen.

Met betrekking tot voornoemd wetsartikel kan de vraag worden gesteld of dat deze regeling niet in strijd is met de WGBO. Bij het behandelen van de WGBO is namelijk geconstateerd dat in artikel 7:450 lid 1 BW het toestemmingsvereiste is geregeld wat inhoudt dat RIBW MB niet gerechtigd is om behandelingen uit te voeren zonder toestemming van de cliënt.

Uit de memorie van toelichting betreffende de Wjz blijkt echter dat de Wjz kan worden gezien als een *lex specialis*.²³ Eerder is al geconstateerd dat een *lex specialis* een meer specifieke wet is die voorrang geniet boven een meer algemene wet (de WGBO). Met betrekking tot jeugdigen kan op grond van artikel 29p Wjz worden geconcludeerd dat ook zonder toestemming van de cliënt, de zorgverlener behandelingen kan uitvoeren jegens de cliënt indien dat in het individuele hulpverleningsplan is geregeld.

4.1.1.3 Communicatiebeperkende maatregelen

Ook kan bij jeugdigen op grond van de Wjz inbreuk worden gemaakt op hun recht op communicatie. Ook deze maatregelen, genoemd in artikel 29q Wjz, dienen in het hulpverleningsplan te zijn beschreven alvorens ze kunnen worden aangewend.

Artikel 29q Wjz beschrijft in haar leden de volgende maatregelen:

- Lid 1: beperking van het brief- en telefoonverkeer of gebruik van andere communicatiemiddelen;
- Lid 2: beperking van bezoek (waaronder de bepaling dat bezoek slechts onder toezicht kan plaatsvinden).

Deze beperkingen kunnen kort gezegd worden toegepast voor zover dit nodig is om te voorkomen dat het met het verblijf beoogde doel wordt tegengewerkt. Zoals eerder vermeld geldt hier ook bij dat er een grondslag dient te bestaan, voor toepassing van deze maatregelen, in het hulpverleningsplan.

²³ *Kamerstukken II 2005/06, 30 644, nr. 4, p. 27 (MvT).*

4.1.1.4 Controlemaatregelen

Uit al het voorgaande is gebleken dat er veel zaken moeten worden geregeld in het hulpverleningsplan. Ergens dient er ook een controle plaats te vinden of dat alles wat in het hulpverleningsplan is opgenomen, ook wordt nageleefd.²⁴ Dat deze controle dient plaats te vinden is ook geregeld in de wet, namelijk in artikel 29r lid 1 Wjz.

Artikel 29r lid 2 Wjz regelt derhalve de volgende controlemaatregelen:

- Sub a: onderzoek aan lichaam of kleding;
- Sub b: onderzoek van urine op aanwezigheid van gedragsbeïnvloedende middelen;
- Sub c: onderzoek van de kamer van de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen die hij niet in zijn bezit mag hebben;
- Sub d: onderzoek van poststukken afkomstig van of bestemd voor de jeugdige op de aanwezigheid van voorwerpen, doch slechts in aanwezigheid van de jeugdige.

Zogezegd kunnen voornoemde controlemaatregelen worden toegepast voor zover dit nodig is voor de handhaving van de huisregels of voor zover dit nodig is om te voorkomen dat de jeugdzorg aan andere jeugdigen wordt tegengewerkt.

4.1.2 Cliënten die vallen onder de wet BOPZ

Een tweede specifieke doelgroep van RIBW MB is de groep met BOPZ-cliënten. Deze cliënten worden op grond van de wet Bijzondere Opnemingen in Psychiatrische Ziekenhuizen (BOPZ) onvrijwillig binnen RIBW MB geplaatst. Deze plaatsing komt voort uit een rechterlijke machtiging die kan worden opgelegd door zowel de burgerlijke rechter als de strafrechter waar in artikel 1 lid 4 BOPZ op wordt gedoeld.

De burgerlijke rechter kan een dergelijke rechterlijke machtiging niet zomaar opleggen. Bij de betrokkene dienen op grond van de BOPZ de volgende omstandigheden aanwezig te zijn:²⁵

- De betrokkene werkt niet mee aan een opname of voortgezet verblijf;
- Gevaarcriterium. Dit criterium is in 1982 door de Hoge Raad omschreven als *'iemand die een gevaar voor zichzelf, voor anderen of voor de algemene veiligheid van personen of goederen veroorzaakt'*.²⁶ Dit criterium is uitgewerkt en vastgelegd in artikel 1 lid 1 sub f BOPZ. Hierin wordt geregeld dat personen onvrijwillig kunnen worden opgenomen indien ze voldoen aan het gevaarcriterium.²⁷

Uit de jurisprudentie blijkt dat 'gevaar' al redelijk snel wordt aangenomen. Zo leveren bijvoorbeeld het veroorzaken van geluidsoverlast waardoor de psychische gezondheid van anderen bedreigd wordt²⁸ en ernstig

²⁴ *Kamerstukken II* 2005/06, 30 644, nr. 4, p. 27 (MvT).

²⁵ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 177.

²⁶ HR 16 april 1982, NJ 1983, 33

²⁷ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 175.

²⁸ Rb. Amsterdam 21 april 2001, *BJ* 2001/40

ondergewicht bij anorexia nervosa²⁹ al gevaar op in de zin van de wet BOPZ.³⁰

Tevens kan ook de strafrechter gelasten dat iemand voor de tijd van één jaar in een psychiatrisch ziekenhuis wordt opgenomen. Hierbij is vereist dat de volgende omstandigheden aanwezig zijn:³¹

- Een gepleegd strafbaar feit;
- Ontoerekenbaarheid bij de dader;
- 'Gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van zijn geestesvermogen' die tot de ontoerekenbaarheid leidde;
- Gevaarcriterium;
- Advies van twee gedragsdeskundigen, waaronder één psychiater.

4.1.2.1 Modelhuisreglement GGZ-Nederland

Met betrekking tot de huisregels die binnen een psychiatrisch ziekenhuis gelden is vastgesteld dat er in 1999 door GGZ-Nederland een Modelhuisreglement is opgesteld dat in 2009 is aangepast en herschreven. Dit Modelhuisreglement regelt belangrijke onderwerpen die wel of niet in huisregels mogen worden geregeld. Destijds is dit reglement opgesteld omdat BOPZ-instellingen wettelijk verplicht zijn huisregels te hanteren. Daarnaast wordt in het Modelhuisreglement beschreven dat instellingen die niet wettelijk verplicht zijn om huisregels te hanteren, zoals RIBW MB, wel wordt aangeraden om deze te hanteren.

Tevens is het van belang te vermelden dat de regels uit het Modelhuisreglement niet gebonden zijn aan een bepaalde doelgroep. Derhalve worden in dit rapport alle aanvullende huisregels aan dit Modelhuisreglement getoetst.

4.1.2.1.1 Totstandkoming

Het Modelhuisreglement is onder andere opgesteld aan de hand van de wet BOPZ en het Besluit Rechtspositieregelen BOPZ. Dit houdt in dat enkele bepalingen uit het Modelhuisreglement een juridische grondslag hebben die ligt in voornoemde wet- en regelgeving. Bij onderzoek is echter gebleken dat niet elke bepaling uit het Modelhuisreglement een juridische grondslag heeft. De reden hiervoor blijkt niet uit de tekst van het Modelhuisreglement. Derhalve is onderzoek gedaan naar de totstandkoming van het Modelhuisreglement.

Om te achterhalen hoe het Modelhuisreglement tot stand is gekomen is contact opgenomen met de juridische afdeling van GGZ-Nederland. Uit deze correspondentie is gebleken dat de auteur van het Modelhuisreglement verschillende bronnen heeft geraadpleegd bij het opstellen ervan. Naast de wettelijke bronnen heeft de auteur onder andere een vergelijkend onderzoek gedaan naar huisregels die destijds door, bij de onderzoeker onbekende, verschillende instellingen werden gehanteerd. Hierbij is onderzocht wat de huisregels van deze verschillende instellingen inhoudelijk regelden. Daarnaast zijn er destijds door de auteur interviews gehouden met verschillende psychiaters. Middels deze interviews heeft de

²⁹ Rb. Amsterdam 21 april 2001, *BJ* 2001/40

³⁰ Duijst 2009, p. 177.

³¹ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 187.

auteur geprobeerd antwoord te krijgen op de vraag waar het grensgebied ligt waarin de rechtspositie van cliënten wel of niet wordt aangetast. Bij het hanteren van huisregels is het namelijk van belang dat de rechtspositie van cliënten niet wordt aangetast. Om extra informatie te vergaren betreffende de rechtspositie van cliënten en huisregels binnen een instelling heeft de auteur destijds ook een interview gehouden met de heer J. Legemaate, nu hoogleraar Gezondheidsrecht aan het Academisch Ziekenhuis bij de Universiteit van Amsterdam. Documentatie van voornoemde interviews en het onderzoek is helaas niet meer aanwezig binnen GGZ-Nederland. Derhalve is enkel de informatie gebruikt die door de juridische afdeling van GGZ-Nederland aan de onderzoeker is verschaft.

4.1.2.1.2 Inhoudelijk

In het Modelhuisreglement is een duidelijke definitie gegeven van het begrip 'huisregels'. Deze regels zijn namelijk enkel en alleen bedoeld om de 'ordelijke gang van zaken' in huis te regelen. Huisregels zijn er om de algemene omgangsvormen in de instelling aan te geven zodat er binnen de instelling een geordende samenleving kan bestaan. Tevens staat op de eerste pagina van het Modelhuisreglement een zin die een belangrijk punt vormt voor dit rapport: "*Huisregels mogen geen beperkingen samenhangend met de behandeling van patiënt opleggen; geen inbreuk maken op de wettelijk aan patiënt toegekende rechten en huisregels mogen geen sancties bevatten.*"³² Uit deze zin kan worden geconcludeerd dat in huisregels alleen algemene organisatorische zaken mogen worden geregeld. Eventuele afwijkingen, inperkingen en/of aanvullingen op de huisregels moeten individueel in het begeleidingsplan van de cliënt worden geregeld.³³ Een voorbeeld hiervan, waarbij inperkingen zijn opgenomen in het begeleidingsplan, is te vinden in een zaak uit oktober 2004.³⁴ In het begeleidingsplan van de cliënt in deze zaak is opgenomen dat onder andere medicamenteuze behandeling en separeerverpleging te allen tijde is toegestaan om enig gevaar af te wenden. Dat dit soort ingrijpende zaken niet in huisregels mogen worden geregeld maar uitsluitend in het individuele begeleidingsplan is voor dit rapport misschien wel het belangrijkste uitgangspunt.

Naast voornoemde regels noemt het Modelhuisreglement ook enkele onderwerpen die per definitie niet in huisregels mogen worden geregeld. Welke onderwerpen dit zijn en waar deze op zijn gebaseerd is beschreven in bijlage 6.³⁵

4.1.2.2 Dwang- en vrijheidsbeperkende maatregelen

De wet BOPZ verwijst in artikel 39 lid 2 BOPZ naar een besluit wat de middelen en maatregelen regelt die de vrijheid van de BOPZ-cliënt raken, maar diens lichamelijke integriteit als zodanig onaangetaast laten. Dit besluit is genaamd: Besluit middelen en maatregelen BOPZ.³⁶ In dit besluit worden de maatregelen geregeld die alleen mogen worden toegepast in een acute

³² Modelhuisreglement GGZ-Nederland.

³³ De Roode, p. 20.

³⁴ Rb. Dordrecht 15 oktober 2004, *LJN* AR4204.

³⁵ Zie bijlage 6.

³⁶ Stb.1993, 563.

en tijdelijke noodsituatie, namelijk bij het afwenden van acuut gevaar.³⁷ Hiervan is sprake als de patiënt een acuut ernstig gevaar vormt voor zichzelf of voor anderen, of wanneer een verhoogde kans aanwezig is dat een dergelijke situatie zich zal voordoen.³⁸ In dat geval kunnen de volgende maatregelen worden opgelegd:³⁹

- Afzondering; dit houdt in dat de cliënt wordt ingesloten in een speciaal daarvoor bestemde eenpersoonskamer;
- Separatie; hierbij wordt de cliënt ingesloten in een separeerruimte;
- Fixatie: de cliënt wordt beperkt in zijn bewegingsmogelijkheden;
- Toediening van medicijnen tegen de (uitdrukkelijke) wil van de cliënt of diens wettelijk vertegenwoordiger;
- Toediening van vocht en/of voeding tegen de wil van de cliënt of diens wettelijk vertegenwoordiger.

Voorname maatregelen kunnen in nood worden toegepast en dienen derhalve niet te zijn opgenomen in het begeleidingsplan. Het individuele begeleidingsplan van een BOPZ-cliënt kan echter wel bepalingen bevatten waarin enkele rechten van de cliënt worden ingeperkt.⁴⁰ Deze beperkingen zijn opgenomen in artikel 40 BOPZ:

- Lid 1: Beperking briefgeheim: controle van poststukken op meegestuurde voorwerpen; in het bijzijn van de cliënt; de poststukken mogen dus niet gelezen worden door een ander dan de cliënt.
- Lid 2: Beperking bezoek; opmerking hierbij is dat op grond van artikel 40 lid 2 BOPZ de cliënt in geen geval kan worden belet om bezoek te ontvangen van zijn advocaat, van justitiële autoriteiten, van de Inspectie voor de Gezondheidszorg en van de patiëntenvertrouwenspersoon;
- Lid 3: Beperking bewegingsvrijheid; dat dit dient te geschieden in het begeleidingsplan wordt mede ondersteund in een noot onder aan een uitspraak die de Rechtbank Den Bosch in 2001 heeft gedaan.⁴¹
- Lid 4: Beperking telefoonverkeer.⁴² Dit wordt mede ondersteund in een arrest uit 2009 waarin de volgende regel werd beschreven: *“Een beperking in het recht op vrij telefoonverkeer overeenkomstig de geldende huisregels in een GGZ-instelling kan slechts worden opgelegd in de in art. 40 lid 4, onder a en b, Wet Bopz genoemde gevallen.”*⁴³

De laatste drie beperkingen kunnen op grond van artikel 40 lid 1 sub a en b jo lid 4 sub a en b BOPZ uitsluitend worden opgelegd bij;⁴⁴

- vrees voor ernstig nadeel voor de gezondheid van de patiënt;
- ter voorkoming van strafbare feiten;
- verstoring van de in de huisregels omschreven orde.

³⁷ De Roode, p. 35.

³⁸ <<http://www.lumc.nl/home/0001/12556/19997/80513032037441#n1>>

³⁹ De Roode, p. 57, p. 58, p. 59, p. 60.

⁴⁰ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 193.

⁴¹ Rb. Den Bosch 6 maart 2001, BJ 2001, 48, m.nt. T.P Widdershoven.

⁴² De Roode, p. 72.

⁴³ HR 11 februari 2011, LJN BO7126

⁴⁴ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 193.

4.1.3 Forensische Psychiatrie

De laatste doelgroep die in dit rapport wordt behandeld is de groep cliënten die is ondergebracht in de doelgroep Forensische Psychiatrie. De Forensische Psychiatrie houdt zich met bezig met personen die van de rechter een vrijheidsbeperkende maatregel opgelegd hebben gekregen in combinatie met een gedwongen verpleging en maatregel. Hierbij is het doel van de vrijheidsbeperkende maatregel de behandeling van de cliënt en bescherming van de maatschappij.⁴⁵

Wanneer cliënten naar aanleiding van een dergelijke plaatsing binnen RIBW MB komen wonen is er sprake van een zogenaamde 'artikelplaatsing'.⁴⁶ Hierbij gaat het met name om cliënten die onder de volgende titels zijn geplaatst:

- Tbs met proefverlof;
- Tbs met transmuraal verlof.

Het grote verschil met BOPZ-cliënten die middels een strafrechtelijke machtiging zijn geplaatst is dat bij tbs-cliënten niet per se sprake hoeft te zijn van ontoerekenbaarheid. Daarnaast is het verschil met BOPZ-cliënten die middels een civielrechtelijke machtiging zijn geplaatst dat er bij tbs-cliënten een minder duidelijk verband kan bestaan tussen het psychisch disfunctioneren en de gevaarlijkheid.⁴⁷

De wettelijke grondslag van een dergelijke tbs-maatregel is gelegen in de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden (Bvt). Met betrekking tot de huisregels kan de opmerking worden gemaakt dat zich in de Bvt een bijlage bevindt die een Modelhuisreglement bevat die van toepassing is op tbs-cliënten. Dit Modelhuisreglement bevat de onderwerpen die kunnen en/of moeten worden geregeld in de huisregels. Aan de hand van het Modelhuisreglement Bvt kan worden vastgesteld dat de huisregels van tbs-cliënten, in tegenstelling tot hetgeen bij reguliere cliënten mag worden geregeld, mogen beschrijven:⁴⁸

- Punt 4.7: onder welke voorwaarden de kennisneming van het cliëntendossier kan worden beperkt;
- Punt 5.3; wat de gevolgen kunnen zijn indien gedragsbeïnvloedende middelen zijn gebruikt;
- Punt 5.4 t/m 5.6: in welke gevallen onderzoek in het lichaam kan plaatsvinden en in welke gevallen mechanische middelen kunnen worden toegepast;
- Punt 5.7: in welke gevallen en onder welke voorwaarden jegens een cliënt geweld kan worden gebruikt of vrijheidsbenemende middelen kunnen worden toegepast (en wat deze vrijheidsbenemende middelen inhouden);
- Punt 8.7: de gevallen waarin een tbs-cliënt verplicht kan worden binnen de inrichting werkzaamheden te verrichten;
- Punt 10: in welke gevallen een disciplinaire straf kan worden opgelegd en welke straffen dit zijn.

⁴⁵ < <http://www.efp.nl/forensische-psychiatrie> >

⁴⁶ Zie bijlage 3.

⁴⁷ Van Meersbergen e.a. 2010, p. 122.

⁴⁸ Modelhuisreglement Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden.

Hoofdstuk 5 Toetsing

In dit hoofdstuk vindt de daadwerkelijke juridische toets plaats. Hiermee wordt bedoeld dat de handelswijze die RIBW MB in de praktijk hanteert met betrekking tot de aanvullende huisregels wordt getoetst aan het wettelijk kader als besproken in hoofdstuk drie en hoofdstuk vier. Hierbij zal worden gekeken of dat de aanvullende huisregels die RIBW MB hanteert juridisch rechtsgeldig zijn en zo niet, wat er dan mee dient te gebeuren.

Paragraaf 5.1 Een juridische check

In deze paragraaf worden de door RIBW MB gehanteerde aanvullende huisregels onderworpen aan een juridische check. Er zal per document van elke regio worden onderzocht en beschreven of dat er bepalingen in staan die in strijd zijn met de wet en zo ja, met welke wet en/of regelgeving deze in strijd zijn.

Zoals in hoofdstuk twee reeds is beschreven zijn er namelijk binnen RIBW MB door enkele teams aanvullende huisregels opgesteld die ze hanteren boven de algemene huisregels. In de regio Oisterwijk zijn er aanvullende huisregels opgesteld die voor alle teams gelden. Deze regio heeft er expliciet voor gekozen om voor alle teams aanvullende huisregels op te stellen omdat ze vinden dat de algemene huisregels niet voldoen bij de begeleiding van alle doelgroepen.⁴⁹ In de regio Waalwijk hanteert men ook één document dat geldt voor alle cliënten. Er is echter wel een apart document regels opgesteld voor team 'Autisme'. Deze regels worden in dit rapport echter niet behandeld gezien deze doelgroep in de praktijk veelal valt onder de reguliere cliënten.

In de regio Tilburg heeft men gekozen voor een andere invulling. In Tilburg zijn er enkel aanvullende huisregels opgesteld voor team 'Jeugd'. Voor de overige teams in de regio Tilburg gelden de algemene huisregels. Tot slot hanteert de Divisie Dagbesteding ook aanvullende huisregels. Zowel voor de Divisie zelf als voor het team 'De Werkplaats'.

Het probleem dat zich voordoet met betrekking tot de aanvullende huisregels is dat er nooit is getoetst of de aanvullende huisregels rechtsgeldig zijn. Huisregels zijn onder andere bedoeld om de rechtspositie van cliënten te regelen en indien RIBW MB niet-rechtsgeldige aanvullende huisregels hanteert, kan de rechtspositie van cliënten in het geding komen. Om dit te voorkomen zal in deze paragraaf worden onderzocht op welke manier RIBW MB haar aanvullende huisregels rechtsgeldig kan hanteren ten opzichte van de algemene huisregels.

5.1.1 Toetsingsschema

In dit rapport wordt een schema gehanteerd waarin per regio staat genoteerd of dat er bepalingen zijn die in strijd zijn met het wettelijk kader. Dit schema is opgenomen in bijlage 7.⁵⁰ Tevens is in bijlage 7 een grafiek opgenomen waarin het toetsingsschema overzichtelijk wordt weergegeven.

⁴⁹ Zie bijlage 3.

⁵⁰ Zie bijlage 7.

Zoals beschreven geeft het toetsingsschema weer welke bepalingen uit de aanvullende huisregels in strijd zijn met enkele wettelijke regelingen. Hieronder zal worden beschreven waarom de bepalingen onjuist zijn.

5.1.2 Algemene huisregels⁵¹

Alvorens de aanvullende huisregels juridisch worden gecheckt dient te worden onderzocht of dat de algemene huisregels, die in 2007 door het managementteam zijn opgesteld en mede door de cliëntenraad zijn geaccordeerd, voldoen aan het wettelijk kader als beschreven in hoofdstuk drie.

Op de eerste pagina van de algemene huisregels zijn in de inleiding een aantal belangrijke alinea's opgenomen die de wijze beschrijven waarop regels binnen RIBW MB dienen te worden gedocumenteerd. Beschreven staat dat in de algemene huisregels de meest 'algemene' regels zijn opgenomen en geen specifieke zaken. Daarnaast beschrijft een alinea dat er regels zijn die op huisniveau mogen worden gemaakt, die alleen op die betreffende locatie gelden en enkel van praktische aard zijn (afwassen, schoonmaken e.d.). Tot slot staat in de laatste alinea het belangrijkste: *"In het begeleidingsplan staan regels die op de persoon worden toegepast, dit zijn regels die voor de cliënt uitzonderingen bevatten op de meer algemene regels"*. Het feit dat deze alinea's zijn opgenomen in de algemene huisregels blijkt dat het managementteam wel degelijk op de hoogte is van het feit dat de huisregels enkel en alleen dienen te strekken tot algemene en organisatorische zaken.

Indien een blik wordt geworpen op de overige bepalingen valt allereerst op dat er in de bepalingen veel wordt verwezen naar overige protocollen en/of brochures. Zo wordt er onder andere verwezen naar het 'protocol sleutelgebruik', het 'medicatieprotocol', het 'protocol omtrent huisdieren', het 'protocol omtrent rookbeleid' en enkele brochures. Hieruit kan worden geconcludeerd dat bij het opstellen van de huisregels rekening is gehouden met het feit dat veel specifieke zaken niet in de huisregels thuishoren maar in andere documenten, waaronder protocollen en brochures. Tevens blijkt dat de bepalingen heel kort, bondig en algemeen zijn beschreven. Hieruit kan ook worden geconcludeerd dat rekening is gehouden met het wettelijk kader omtrent huisregels. Het Modelhuisreglement van GGZ-Nederland is mede opgesteld aan de hand van het Besluit rechtspositieregelen BOPZ. Dit besluit regelt in artikel 3 dat bepalingen in de huisregels enkel en alleen algemene en organisatorische zaken mogen bevatten.

In het algemeen huisreglement is er echter één bepaling waarbij juridische vraagtekens kunnen worden gezet. Deze bepaling luidt als volgt: *"Om misverstanden tussen cliënten en gevoelens van ongenoegen te voorkomen adviseren wij met klem om binnen de instelling niet onderling te handelen, te ruilen of geld (uit) te lenen."* De reden bij deze bepaling juridische vraagtekens kunnen worden gezet is gelegen in het feit dat het Modelhuisreglement van GGZ-Nederland beschrijft dat huisregels geen regels betreffende het gedrag van cliënten mogen bevatten. Nu is de vraag in hoeverre voornoemde bepaling uit de algemene huisregels in strijd is met de regel uit het Modelhuisreglement van GGZ-Nederland.

⁵¹ Zie bijlage 8.

Het antwoord hierop is dat deze bepaling uit de algemene huisregels wel degelijk in strijd is met het wettelijk kader. Het Modelhuisreglement regelt heel specifiek dat regels betreffende het gedrag niet mogen worden opgenomen in de huisregels. Daarbij regelt het Modelhuisreglement in de toelichting dat regels betreffende het gedrag wel kunnen worden opgenomen in een aparte brochure. Dit is dan ook de plek waar de betreffende bepaling in hoort te staan.

5.1.3 Aanvullende huisregels Regio Oisterwijk⁵²

Binnen de regio Oisterwijk zijn er aanvullende huisregels opgesteld die gelden voor alle teams. Dit betekent dat er geen specifieke huisregels zijn opgesteld per doelgroep. Dit gegeven is van belang aangezien dit rapport ook een wettelijk kader bevat voor specifieke doelgroepen. Van een dergelijke doelgroep is binnen de regio Oisterwijk geen sprake waardoor de aanvullende huisregels van Oisterwijk zullen worden getoetst aan het algemeen wettelijk kader als beschreven in hoofdstuk drie.

In het toetsingsschema is te zien dat de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk ook enkele juridisch onjuiste bepalingen bevat. Deze bepaling(en):

- zijn in strijd met de Grondwet en/of;
- zijn in strijd met het Modelhuisreglement en/of;
- behoren elders te worden geregeld en/of.

Tevens is gebleken dat de aanvullende huisregels in geen enkele bepaling verwijzen naar de mogelijkheid voor cliënten om zich te beklagen. Dit onderwerp dient echter wel in huisregels te worden vastgelegd.

5.1.3.1 Grondwet

De punten 7 en 8 van de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk zijn in strijd met het zelfbeschikkingsrecht dat voortvloeit uit artikel 7, 10 en 11 van de Grondwet. Regio Oisterwijk heeft met deze bepalingen getracht om het beheer van medicatie en/of financiële zaken van de cliënt in bepaalde gevallen over te nemen. Dit zijn echter zaken die niet algemeen dienen te worden geregeld, maar individueel. Feitelijk houdt dit in dat de teammanagers van regio Oisterwijk in het begeleidingsplan van de cliënt afspraken op dienen te nemen als de medicatie en/of financiële zaken door RIBW MB dient te worden overgenomen.

5.1.3.2 Modelhuisreglement

Zoals gezegd beperken enkele bepalingen uit de aanvullende huisregels de bewegingsvrijheid van de cliënt. Punt 3 van de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk, dat regelt dat cliënten om 9.00 uur wakker dienen te zijn, is in strijd met artikel 40 lid 3 BOPZ. Dit artikel van de wet BOPZ, dat verder is uitgewerkt in het Modelhuisreglement, regelt dat de bewegingsvrijheid alleen in individuele gevallen mag worden beperkt. In de huisregels mag derhalve niet worden geregeld in hoeverre cliënten zich op een bepaald tijdstip ergens dienen te bevinden. Eventuele afspraken hierover dienen individueel te worden gemaakt en te worden opgenomen in het begeleidingsplan van de cliënt.

⁵² Zie bijlage 9.

Daarnaast is ook punt 9 van de aanvullende huisregels in strijd met artikel 40 lid 3 BOPZ. Dit punt in de aanvullende huisregels beschrijft dat cliënten in principe overdag géén alcohol mogen drinken. Bij deze bepaling uit de aanvullende huisregels kan echter de vraag worden gesteld waarom iemand die binnen RIBW MB woont overdag geen alcohol mag drinken terwijl hij/zij dat thuis wel mag? Middels het hanteren van een dergelijke bepaling in de huisregels wordt de bewegings- en handelingsvrijheid van de cliënt dermate ingeperkt dat het kan worden aangemerkt als onrechtmatig. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat RIBW MB wel degelijk de mogelijkheid heeft om het drinken van alcohol door een specifieke cliënt te verbieden. Met name indien het gaat om een cliënt die lijdt aan enige verslavingsproblematiek op het gebied van alcohol en/of drugs. In een dergelijk geval kan in het begeleidingsplan worden opgenomen dat de cliënt geen alcohol en/of drugs mag nuttigen.

Ook zijn er enkele bepalingen uit de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk in strijd met het Modelhuisreglement dat is opgesteld door GGZ-Nederland. Zo regelt punt 12 uit de aanvullende huisregels dat iedereen wordt verplicht om aanwezig te zijn bij de algemene bewonersvergadering. Echter, het Modelhuisreglement regelt dat de huisregels geen regels mogen bevatten omtrent de inhoud van en deelname aan activiteiten. Derhalve kunnen cliënten, in de huisregels, niet worden verplicht om deel te nemen aan de algemene bewonersvergadering.

Tot slot regelt punt 22 uit de aanvullende huisregels wat de sancties kunnen zijn bij lichamelijke agressie, ongewenste intimiteiten en bedreiging. De reden dat deze bepaling kan worden aangemerkt als juridisch onjuist is allereerst gelegen in artikel 460 WGBO. In dit artikel wordt namelijk geregeld dat RIBW MB een zorgplicht heeft wat inhoudt dat zij geen cliënten mag weigeren en/of weg kan sturen. Tevens wordt er in het Modelhuisreglement van GGZ-Nederland dieper ingegaan op de zorgplicht waarbij ook wordt beschreven dat huisregels in zijn algemeenheid geen sancties mogen bevatten. Wat het gevolg is van het niet naleven van huisregels, is namelijk geen algemeen te regelen kwestie.⁵³

5.1.3.3 Bepalingen die elders dienen te worden geregeld

Tevens bevinden zich in de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk enkele bepalingen die niet in huisregels thuishoren, maar in beginsel ook niet in begeleidingsplannen. Dit zijn de bepalingen 10, 15, 16, 18, en 23.

Punt 10 beschrijft het gebruik van drugs binnen RIBW MB. Dit punt is echter, op basis van het Modelhuisreglement, geen onderwerp dat in huisregels dient te worden geregeld. Hierbij is het echter wel mogelijk om in de huisregels te verwijzen naar het Alcohol en Drugsprotocol van RIBW MB. Daarnaast regelt punt 15 in de aanvullende huisregels wie en op welke wijze schadevergoeding dient te betalen. Dit is een onderwerp dat betrekking heeft op financiële zaken. Zoals eerder is vastgesteld dienen financiële zaken te worden opgenomen in een aparte brochure. In deze brochure kunnen ook zaken omtrent verzekeringen worden opgenomen. In de aanvullende huisregels van regio Oisterwijk is namelijk in punt 18 opgenomen op welke manier de cliënt bij RIBW MB verzekerd is. Ook dit

⁵³ De Roode, p. 20.

onderwerp mag op grond van het Modelhuisreglement niet in huisregels worden geregeld en derhalve worden opgenomen in voornoemde brochure.

Tot slot regelt punt 23 van de aanvullende huisregels dat cliënten geen pornografische films mogen kijken en niet op de bank in de huiskamer mogen slapen. Dit zijn onderwerpen die op huisniveau kunnen worden geregeld en/of in een brochure kunnen worden opgenomen die het gewenste gedrag van cliënten beschrijft.

5.1.4 Aanvullende huisregels regio Waalwijk⁵⁴

Ook binnen de regio Waalwijk worden er aanvullende huisregels gehanteerd die zijn opgesteld door teammanagers. In het toetsingsschema is te zien dat er binnen de ook enkele bepalingen uit deze aanvullende huisregels juridisch onjuist zijn. Deze bepaling(en) zijn in strijd met het Modelhuisreglement.

Tevens is gebleken dat de aanvullende huisregels in geen enkele bepaling verwijzen naar de mogelijkheid voor cliënten om zich te beklagen. Dit onderwerp dient wel in huisregels te worden vastgelegd.

5.1.4.1 Modelhuisreglement

De aanvullende huisregels van regio Waalwijk kunnen worden aangemerkt als juridisch onjuist gezien het feit ze in strijd zijn met het Modelhuisreglement. Op de eerste plaats blijkt namelijk dat de aanvullende huisregels veel regelen omtrent financiële zaken. Zo regelen de punten 2, 4 en 13 uit de aanvullende huisregels iets over financiële zaken binnen RIBW MB. Zoals eerder besproken regelt het Modelhuisreglement hierover dat dit onderwerp niet in huisregels thuishoort maar in een aparte brochure.

Een andere bepaling uit de aanvullende huisregels die kan worden aangemerkt als juridisch onjuist is punt 3, die luidt als volgt: *“Zet de thermostaat lager, doe de lichten uit, ga zuinig om met water en hou het afval gescheiden.”* Deze gedragsbeschrijvende bepaling hoort volgens het Modelhuisreglement niet thuis in huisregels. De vraag is echter of dat deze regel ergens schriftelijk vastgelegd dient te worden. Dit zijn namelijk ook afspraken die (mondeling) op huisniveau kunnen worden gemaakt. Daarnaast beschrijft punt 7 dat men elkaar geen overlast dient te bezorgen. Dit is ook een gedragsbeschrijvende regel die, volgens het Modelhuisreglement, niet thuishoort in huisregels. Hierbij kan worden overwogen om de bepaling te regelen in een brochure waarin gewenst gedrag wordt beschreven.

Ook punt 12 van de aanvullende huisregels van regio Waalwijk is aan te merken als juridisch onjuist. In dit punt wordt namelijk indirect gesteld dat cliënten aanwezig dienen te zijn bij de algemene bewonersvergadering. Deze regel hoort volgens het Modelhuisreglement niet thuis in huisregels, derhalve kan die worden aangemerkt als onrechtmatig. Een optie is om een dergelijke zin te schrappen uit de huisregels. Uiteraard is het wel goed dat er in de huisregels wordt gewezen op een bewonersvergadering, hierbij is het zagezegd niet nodig om te wijzen op aanwezigheid.

⁵⁴ Zie bijlage 10.

Tot slot is in de aanvullende huisregels van regio Waalwijk is een bepaling opgenomen omtrent het beheer van medicatie. Dit punt, nummer 8, kan echter niet worden aangemerkt als onrechtmatig gezien er in de bepaling zelf wordt gewezen op het feit dat afspraken met betrekking tot medicatiebeheer individueel dienen worden gemaakt. Echter, gezien het feit regio Waalwijk hiervan op de hoogte is, is het niet noodzakelijk om een dergelijke bepaling op te nemen in de huisregels. Een optie kan dan ook zijn om punt 8 uit de aanvullende huisregels te schrappen.

5.1.5 Aanvullende huisregels regio Tilburg⁵⁵

Binnen de regio Tilburg wordt er één document gehanteerd als aanvullende huisregels. Deze aanvullende huisregels richten zich op de doelgroep Jeugd en worden gehanteerd boven de algemene huisregels. De overige teams hanteren echter wel de algemene huisregels die door het managementteam zijn opgesteld. Uit het toetsingsschema blijkt dat er binnen de regio Tilburg, team Jeugd ook enkele bepalingen uit de aanvullende huisregels juridisch onjuist zijn. Deze bepaling(en):

- zijn in strijd met het EVRM en de Grondwet en/of;
- zijn in strijd met de Wet op de jeugdzorg en/of;
- zijn in strijd met het Modelhuisreglement.

Tevens is gebleken dat de aanvullende huisregels in geen enkele bepaling verwijzen naar de mogelijkheid voor cliënten om zich te beklagen en/of medezeggenschap uit te oefenen middels een cliëntenraad. Deze onderwerpen dienen wel in huisregels te worden vastgelegd.

5.1.5.1 EVRM en Grondwet

In de aanvullende huisregels die gericht zijn op team Jeugd zijn er één bepaling die inbreuk maakt op enkele fundamentele rechten. In punt 9 van de aanvullende huisregels wordt namelijk inbreuk gemaakt op zowel artikel 8 EVRM als op artikel 10 Grondwet. Dit punt in de aanvullende regels beschrijft dat de begeleiding het recht heeft om te allen tijde de kamer van de cliënt te controleren. Deze bepaling kan worden gekwalificeerd als onrechtmatig omdat hierbij inbreuk wordt gemaakt op hetgeen geregeld is in artikel 8 EVRM, namelijk dat iedereen recht heeft op respect voor onder andere het privéleven en de woning. Tevens wordt middels deze bepaling in de aanvullende huisregels inbreuk gemaakt op de persoonlijke levenssfeer van de cliënt, die is geregeld in artikel 10 Grondwet.

Indien RIBW MB het desondanks toch noodzakelijk acht om deze rechten van cliënten in te perken is hier wel een mogelijkheid toe. Deze inperking dient dan in het begeleidingsplan van de betreffende cliënt te zijn opgenomen.

⁵⁵ Zie bijlage 11.

5.1.5.2 Wet op de jeugdzorg

Naast de Grondwet zijn er ook enkele bepalingen uit de aanvullende huisregels in strijd met de Wet op de jeugdzorg (Wjz). Allereerst stelt punt 1 van de aanvullende huisregels dat de begeleiding het recht heeft om de button (toegangssleutel tot locatie) zo in te stellen dat de cliënt alleen maar toegang heeft tot de eigen kamer. Dit is volgens artikel 29o lid 2 Wjz jo artikel 40 lid 3 BOPZ een inperking op de bewegingsvrijheid. Een inperking op de bewegingsvrijheid van een cliënt dient ook niet algemeen te worden geregeld maar dient te geschieden in het persoonlijk begeleidingsplan.

Daarnaast wordt in punt 10 van de aanvullende huisregels geregeld dat de begeleiding te allen tijde mag controleren of dat de jeugdige in aanraking is met alcohol en/of drugs. Artikel 29r lid 2 sub c Wjz regelt hierover dat onderwerpen als alcohol en drugs apart dienen te worden geregeld in het hulpverleningsplan van de cliënt. Tevens is het ook bij jeugdigen mogelijk in de huisregels te verwijzen naar het Alcohol en Drugsprotocol van RIBW MB.

Tot slot wordt in punt 12 van de aanvullende huisregels gesteld dat cliënten verplicht zijn deel te nemen aan de huisevaluatie. Echter, artikel 29p lid 1 Wjz bevat de bepaling dat alleen het hulpverleningsplan programma's kan bevatten waar de cliënt aan dient mee te werken. Dit betekent dat de (aanvullende) huisregels geen bepalingen mogen bevatten waarin de cliënt verplicht wordt gesteld ergens aan deel te nemen. Deze verplichte deelname kan enkel in het hulpverleningsplan van de betreffende cliënt worden opgenomen.

5.1.5.3 Modelhuisreglement

Ook het Modelhuisreglement dat door GGZ-Nederland is opgesteld speelt belangrijke rol met betrekking tot de aanvullende huisregels van regio Tilburg. Dit mede gezien het feit dat punt 2 en 3 van de aanvullende huisregels fasen beschrijven waarin bij jeugdigen de bewegingsvrijheid wordt ingeperkt. Hierbij regelt het Modelhuisreglement dat bij jeugdigen afspraken mogen worden gemaakt omtrent tijden van thuiskomen en/of logeren, maar enkel indien ze in het hulpverleningsplan van de jeugdige zijn opgenomen. Het is niet de taak van huisregels om dit soort bepalingen te regelen waarin regels staan die betrekking hebben op de individuele begeleiding.

Vervolgens zijn in punt 5 en 8 van de aanvullende huisregels gedragsbeschrijvende regels opgenomen. Indien RIBW MB het nodig acht regels te stellen over het gedrag van cliënten heeft het twee opties:

1. Het uitreiken van een brochure waarin gewenst gedrag staat beschreven;
2. Het maken van individuele afspraken omtrent gedrag die in het begeleidingsplan worden vastgelegd.

Tot slot regelt punt 7 van de aanvullende huisregels welke sancties kunnen worden opgelegd indien er sprake is van geluidsoverlast. Dit punt kan worden aangemerkt als juridisch onjuist gezien het feit dat het Modelhuisreglement regelt dat huisregels geen sancties mogen bevatten.

5.1.6 Aanvullende huisregels Divisie Dagbesteding⁵⁶

De Divisie Dagbesteding heeft in 2007 aanvullende huisregels opgesteld. In het toetsingsschema is te zien dat enkele bepalingen uit deze aanvullende huisregels:

- in strijd zijn met het Modelhuisreglement en/of;
- elders dienen te worden geregeld.

Tevens is gebleken dat de aanvullende huisregels in geen enkele bepaling verwijzen naar de mogelijkheid voor cliënten om zich te beklagen. Dit onderwerp dient wel in huisregels te worden vastgelegd.

5.1.6.1 Modelhuisreglement

De aanvullende huisregels van de Divisie Dagbesteding zijn met name in strijd met één bepaling uit het Modelhuisreglement, namelijk de regel dat huisregels geen gedragsbeschrijvende bepalingen mogen bevatten. De punten uit de aanvullende huisregels die met voornoemde bepaling in strijd zijn, zijn:

- Punt 1, sub a, sub c, sub d, sub e, sub f, sub h, sub l;
- Punt 2, sub a, sub b, sub c, sub d, sub e, sub f, sub g;
- Punt 3, sub h.

Voorname punten uit de aanvullende huisregels beschrijven het gedrag waar cliënten/bezoekers zich aan dienen te houden. Zoals reeds vermeld is dit op basis van het Modelhuisreglement juridisch onjuist. Een optie is om gewenst gedrag op te nemen in een brochure. Dit is een minder dwingende wijze van informatieverbreiding.

Naast gedragsbeschrijvende regels bevatten de aanvullende huisregels in het nawoord enkele sancties die kunnen worden opgelegd. Volgens het Modelhuisreglement zijn huisregels echter niet de plek om sancties in te verwerken. Eventuele sancties dienen individueel te worden opgelegd indien daar grondslag toe is. Vaak ligt deze grondslag in het begeleidingsplan van de cliënt.

5.1.7 Aanvullende huisregels De Werkplaats⁵⁷

De Werkplaats is een onderdeel van de Divisie Dagbesteding en heeft aparte aanvullende huisregels opgesteld. Uit het toetsingsschema blijkt dat de in aanvullende huisregels van De Werkplaats ook enkele bepalingen zijn opgenomen die juridisch onjuist zijn. Deze bepaling(en):

- behoren elders te worden geregeld en/of;
- zijn in strijd met het Modelhuisreglement.

⁵⁶ Zie bijlage 12.

⁵⁷ Zie bijlage 13.

5.1.7.1 Modelhuisreglement

De meeste punten uit de aanvullende huisregels zijn in strijd met één bepaling uit het Modelhuisreglement, namelijk met de bepaling dat huisregels geen gedragsbeschrijvende regels mogen bevatten. De punten uit de aanvullende huisregels van De Werkplaats die met voornoemde bepaling in strijd zijn, zijn:

- punt 2, sub a;
- punt 4, sub b;
- punt 5, sub c;
- punt 7, sub e en f.

Voornoemde punten uit de aanvullende huisregels beschrijven allemaal gewenst gedrag van cliënten. Dit hoort echter, conform het Modelhuisreglement, niet thuis in huisregels maar in een aparte brochure. Daarnaast zijn in de aanvullende huisregels van De Werkplaats, onder punt 6 sub a, regels opgenomen betreffende het uiterlijk en persoonlijke verzorging van de cliënt. Ook dit zijn onderwerpen die niet in huisregels dienen te worden geregeld maar in een apart protocol en/of brochure. Indien een dergelijk protocol aanwezig is, kan er in de huisregels wel naar worden verwezen.

Tot slot wordt in het nawoord van de aanvullende huisregels beschreven welke sancties kunnen worden opgelegd indien een cliënt zich niet aan de afspraken houdt. Deze bepaling mag echter, volgens het Modelhuisreglement, niet in huisregels worden opgenomen. Eventuele sancties dienen individueel te worden opgelegd indien daar grondslag toe is. Vaak ligt deze grondslag in het begeleidingsplan van de cliënt.

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

In dit rapport is onderzocht welke huisregels binnen RIBW Midden-Brabant zijn toegestaan zodat de rechtspositie van individuele cliënten gewaarborgd is. Hieronder volgen de conclusies die uit dit rapport kunnen worden getrokken en de aanbevelingen die hieruit voortvloeien.

6.1 Conclusies

De eerste conclusie bij dit rapport is door de onderzoeker al getrokken in een vroeg stadium van het onderzoek. Bij het inventariseren van de aanvullende huisregels is namelijk gebleken dat verschillende regio's binnen RIBW MB zelf aanvullende huisregels hebben opgesteld zonder te kijken naar hetgeen er bestaat, het Algemeen Huisreglement. Deze aanvullende huisregels resulteren in de praktijk voor de medewerkers in een makkelijk en duidelijk stuk dat vele regels bevat.

Uit een interview blijkt echter dat het managementteam van RIBW MB op geen enkel moment enige controle heeft uitgeoefend op zowel de totstandkoming als de inhoud van deze aanvullende huisregels. Het is namelijk gebleken dat het managementteam wel op de hoogte is van wat er wel en niet in huisregels mag worden geregeld. Dit blijkt onder andere uit inleiding van het algemeen huisreglement. Hierin is beschreven welke afspraken op welke manier binnen RIBW MB dienen te worden gemaakt met cliënten. Daarnaast wordt er in het algemeen huisreglement ook verwezen naar protocollen en/of brochures waarin het een en ander nader wordt uitgelegd.

Uit het voorgaande blijkt dat het managementteam de wet- en regelgeving omtrent huisregels in acht heeft genomen bij het opstellen van het Algemeen huisreglement. Deze kennis is echter nooit overgedragen aan het middenmanagement, die de aanvullende huisregels hebben opgesteld, wat leidt tot de conclusie dat de communicatie tussen het managementteam en het middenmanagement niet optimaal is met betrekking tot het beleidspunt 'huisregels'.

6.1.1 Het juridisch kader van huisregels

Een andere conclusie bij dit rapport heeft betrekking op het wettelijk kader waarin de rechtspositie van cliënten wordt geregeld. Naast wetgeving en jurisprudentie is ook specifieke regelgeving van toepassing die de rechtspositie van cliënten in de zorg beschrijft. Deze regelgeving is weggelegd in het Modelhuisreglement dat door GGZ-Nederland is opgesteld. De conclusie die uit dit Modelhuisreglement voortvloeit en van belang is bij dit rapport betreft de regel dat het niet is toegestaan om in de huisregels de rechten van cliënten in te perken.

Een voornoemde inperking kan en mag op grond van het Modelhuisreglement uitsluitend geschieden bij een individuele cliënt en dient te worden opgenomen in het begeleidingsplan van de cliënt. Het begeleidingsplan bevat namelijk specifieke zaken die directe betrekking hebben op één cliënt. Op deze manier kan RIBW MB de best mogelijke behandel- en begeleidingsmethoden toepassen op de betreffende cliënt. Derhalve mogen begeleidingsplannen ook ingrijpendere maatregelen bevatten die niet in huisregels mogen worden opgenomen.

6.1.2 De inhoud van de aanvullende huisregels

Met betrekking tot de inhoud van de aanvullende huisregels die door RIBW MB zelf zijn opgesteld kan de conclusie worden getrokken dat er veel praktijkgerichte onderwerpen in worden geregeld. Hiermee wordt bedoeld dat de teammanagers onderwerpen in de aanvullende huisregels hebben opgenomen die voortkomen uit praktijksituaties en derhalve veelal betrekking hebben op een individu. Middels het hanteren van dergelijke aanvullende huisregels wordt in vele gevallen inbreuk gemaakt op het zelfbeschikkingsrecht dan wel een ander (grond)recht van de cliënt.

Uit de inhoud van de aanvullende huisregels kan tevens worden geconcludeerd dat er vanuit RIBW MB veel behoefte is om bepaalde onderwerpen te regelen. In dit rapport is echter duidelijk geworden dat huisregels niet de plaats en mogelijkheid bieden om bepaalde onderwerpen te regelen en daarmee inbreuk te maken op de rechten van cliënten.

6.1.3 Doelgroep reguliere cliënten

Met betrekking tot de doelgroep 'reguliere cliënten' kan de conclusie worden getrokken dat de huisregels voor deze doelgroep enkel en alleen algemene en organisatorische zaken mogen bevatten die de rechtspositie van de cliënten niet aantast.

De aanvullende huisregels van de regio's Oisterwijk, Waalwijk, Divisie Dagbesteding en De Werkplaats richten zich op deze doelgroep. Zoals uit de hoofdtekst van dit rapport blijkt bevatten de aanvullende huisregels van voornoemde regio's vele bepalingen die meer regelen dan algemene en organisatorische zaken. Hierbij gaat het met name om bepalingen die praktijksituaties beschrijven of die betrekking hebben op een individu. Deze kunnen dan ook worden aangemerkt als juridisch onjuist.

6.1.4 Doelgroep Jeugd

Met betrekking tot de specifieke doelgroep 'Jeugd', waarvoor regio Tilburg aanvullende huisregels heeft opgesteld, kan de conclusie worden getrokken dat deze aanvullende huisregels, net als bij de reguliere cliënten, uitsluitend algemene en organisatorische bepalingen mogen bevatten. In de praktijk blijkt echter dat de aanvullende huisregels met name bepalingen bevatten die gericht zijn op de individuele begeleiding alsmede bepalingen waarin enkele rechten van jeugdigen worden ingeperkt.

Daarentegen zijn er in dit rapport wel enkele maatregelen beschreven die, op grond van de Wjz, alleen bij deze doelgroep kunnen worden opgelegd. Deze maatregelen dienen echter wel te zijn opgenomen in het begeleidingsplan van de individuele cliënt alvorens ze kunnen worden toegepast. Tot slot zijn er in de hoofdtekst enkele maatregelen beschreven die bij jeugdigen kunnen worden toegepast in geval van nood.

6.1.5 Doelgroep BOPZ-clients

Met betrekking tot de doelgroep BOPZ-clients kan worden geconcludeerd dat de huisregels ook hier geen 'extra' bepalingen mogen bevatten die meer ingrijpen op de rechtspositie dan de bepalingen die gelden voor reguliere cliënten. Aan cliënten uit deze doelgroep kunnen echter wel enkele, in de wet BOPZ genoemde, maatregelen worden opgelegd in geval

van nood dan wel indien deze maatregelen in het begeleidingsplan zijn opgenomen.

6.1.6 Doelgroep tbs-cliënten

Tot slot kan, met betrekking tot de specifieke doelgroep tbs-cliënten, worden geconcludeerd dat RIBW MB hiervoor geen aanvullende huisregels hanteert. Deze conclusie is een opmerkelijke gezien het feit dat juist bij deze doelgroep de huisregels wettelijk gezien mogen afwijken en meer ingrijpende maatregelen mogen bevatten. Uit het Modelhuisreglement Justitiële TBS-Inrichtingen blijkt namelijk dat de huisregels van tbs-cliënten onder andere beperkingen van rechten en sancties mogen bevatten.

6.2 Aanbevelingen

Voorname conclusies leiden ook tot enkele aanbevelingen voor RIBW MB. Deze aanbevelingen hebben tot doel om RIBW MB een zet in de goede richting te geven betreffende de wijze waarop huisregels in die praktijk dienen te worden gehanteerd.

6.2.1 Huisreglement

Een eerste aanbeveling richt zich op het hoofdonderwerp van dit rapport, huisregels. Het is voor RIBW MB namelijk mogelijk om één document te hanteren als zijnde huisregels die in beginsel gelden voor alle cliënten binnen RIBW MB. Dit is mogelijk omdat ook de specifieke doelgroepen Jeugd en BOPZ-cliënten dezelfde regels toekomen als de reguliere cliënten. Alleen voor de tbs-cliënten is het mogelijk om aanvullende huisregels te hanteren.

De aanbeveling om één document te hanteren houdt indirect ook in dat wordt aanbevolen de huidige gehanteerde aanvullende huisregels af te schaffen. Door deze aanbeveling valt echter een deel van het beleid van RIBW MB weg. Derhalve zal hieronder worden beschreven waar de onderwerpen, zoals ze nu in de aanvullende huisregels zijn beschreven, kunnen worden geregeld.

In het huisreglement kan namelijk worden verwezen naar enkele protocollen. Hierbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld het Alcohol- en drugsprotocol. Indien namelijk in het huisreglement wordt verwezen naar een dergelijk protocol, maakt RIBW MB voor cliënten duidelijk dat er binnen de instelling bepaalde regels met betrekking tot dat specifieke onderwerp worden gehanteerd, maar overtreedt zij niet het wettelijk kader door inhoudelijk in te gaan op het betreffende onderwerp.

Ook is het mogelijk om in het huisreglement een bepaling op te nemen waarin het belang van een individueel begeleidingsplan wordt beschreven. Op deze manier kan RIBW MB duidelijk maken richting cliënten dat overige afspraken, die gelden naast de huisregels, individueel worden geregeld in het begeleidingsplan. Op deze manier geeft RIBW MB duidelijk het verschil aan tussen algemene en individuele zaken.

6.2.1 Interne communicatie

De tweede aanbeveling die wordt gegeven heeft betrekking op verbetering van de interne communicatie binnen RIBW MB. Het is namelijk van belang dat het binnen een organisatie gevoerde beleid voor iedere medewerker duidelijk is. Dit kan geschieden middels een interne nieuwsbrief of dergelijke. Tevens dient de communicatie tussen het managementteam en het middenmanagement zodanig te zijn dat er te allen tijde overeenstemming is met betrekking tot het hanteren van beleidsstukken, zoals een huisreglement.

6.2.2 Toekomstige wetgeving

Zoals in dit rapport is beschreven is het mogelijk dat de Wet Cliëntenrechten Zorg in werking treedt. Het is van belang voor RIBW MB dat zij de stand van zaken in de gaten houdt omtrent het (eventuele) moment van inwerkingtreding. Indien de WCZ namelijk in werking treedt verandert de rechtspositie van zowel cliënten als van RIBW MB op bepaalde punten.

6.2.4 Locatieregels

Uit de hoofdtekst van dit rapport is gebleken dat vele onderwerpen niet geregeld mogen worden in huisregels. Om sommige onderwerpen en/of regels toch duidelijk te kunnen maken aan cliënten is het voor RIBW MB mogelijk om per locatie regels op te stellen. Hierbij is het verschil met een huisreglement dat in locatieregels specifieke regels kunnen worden opgenomen die betrekking hebben op één locatie. Deze regels mogen echter uitsluitend van praktische aard zijn. Hierbij kan worden gedacht aan regels omtrent het gebruik van de tuin, de schuur, het schoonmaken en/of het afwassen.

Bij het hanteren van locatieregels is het van belang dat hierin geen individuele zaken worden geregeld dan wel bepalingen die in strijd zijn met het wettelijk kader. Zaken die maar enigszins betrekking hebben op de (individuele) begeleiding van cliënten dienen te worden opgenomen in het begeleidingsplan.

6.2.5 Brochures

RIBW MB kan er ook voor kiezen om op basis van het Modelhuisreglement brochures te hanteren. In deze brochures kunnen bijvoorbeeld zaken worden beschreven als gewenst gedrag en/of zaken omtrent financiën, aansprakelijkheid en verzekeringen.

Tevens wordt het RIBW MB aangeraden om brochures te hanteren gezien het feit dat aan brochures geen directe rechten kunnen worden ontleend. Dit betekent dat brochures minder zwaarwegend zijn dan bijvoorbeeld huisregels of overeenkomsten. Voor RIBW MB brengt dit het voordeel met zich mee dat RIBW MB duidelijk kan maken aan haar cliënten wat de regels zijn binnen de instelling zonder er meteen consequenties/sancties aan te verbinden. Ook maken brochures de cliënten mondiger gezien het feit ze weten wat hun rechtspositie is en ze weten waarop ze een beroep kunnen doen. Tot slot bieden brochures toetsingscriteria voor de medewerkers en houden ze de medewerkers scherp.

Hoofdstuk 7 Evaluatie

In dit hoofdstuk wordt het verrichtte onderzoek geëvalueerd waarbij wordt beschreven wat de bruikbaarheid is van de onderzoeksresultaten. Tevens wordt beschreven welke onderzoeksmethodiek is aangehouden gedurende het onderzoek.

7.1 Onderzoeksresultaten

De onderzoeker is van mening dat het onderzoek duidelijke, overzichtelijke en bruikbare onderzoeksresultaten heeft opgeleverd. De onderzoeksresultaten die in dit rapport naar voren zijn gekomen bieden RIBW MB nieuwe inzichten op het gebied van huisregels. Het onderwerp is uitvoerig behandeld en er worden duidelijke handvatten geboden die RIBW MB kan aanpakken en toepassen in de beleidsuitvoering.

Ook is het onderzoeksrapport zodanig opgesteld dat het geen losse eindjes bevat met betrekking tot zaken die niet helder zijn. Het rapport biedt eenduidige conclusies en aanbevelingen die praktisch uitvoerbaar en realiseerbaar zijn.

7.2 Onderzoeksmethodiek

Dit rapport is opgesteld aan de hand van een methodiek waarbij eerst het gehele (wettelijk) toetsingskader duidelijk en overzichtelijk is beschreven. Middels het aanhouden van een dergelijke methodiek is het zowel voor de onderzoeker als voor de lezer duidelijk waar de grenzen liggen en welke toetsingscriteria er worden gehanteerd. Vervolgens heeft de juridische toets plaatsgevonden waarbij de praktijk, de (aanvullende) huisregels van RIBW MB, zijn getoetst aan het wettelijk kader.

Vornoemde onderzoeksopzet heeft geresulteerd in de conclusies en aanbevelingen waarmee het rapport wordt afgesloten. Al met al is het onderzoek gestructureerd, gecontroleerd en nauwkeurig uitgevoerd en beschreven.

Hoofdstuk 8 Literatuurlijst

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van alle literatuur en bronnen die zijn gebruikt bij dit onderzoek.

8.1 Literatuur

Van Meersbergen & Verbogt 2010

D.Y.A van Meersbergen & S. Verbogt, *Praktisch Gezondheidsrecht*, twaalfde druk, Groningen: Noordhoff Uitgevers 2010.

Leenen 2008

H.J.J. Leenen, *Gezondheidszorg en recht*, Deel II, vierde druk, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 2008.

Leenen & Gevers 2007

H.J.J. Leenen & J.K.M. Gevers, *Gezondheidszorg en recht*, Deel I, vierde druk, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 2007.

Beumer & Den Hartog-Van Ter Tholen 2008

F.J.A. Beumer & R.M. den Hartog-van Ter Tholen, *Recht voor professionals in de zorg*, vijftiende druk, Groningen: Noordhoff Uitgevers 2008.

De Roode 2003

R.P. de Roode, *Praktijkreeks BOPZ-2, De interne rechtspositie in de psychiatrie*, Den Haag: Sdu Uitgevers BV 2003.

Engberts & Kalkman-Bogerd 2009

D.P. Engberts & L.E Kalkman-Bogerd, *Gezondheidsrecht*, tweede herziene druk, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 2009.

Duijst 2009

W.L.J.M. Duijst, *Gezondheidsrecht en strafrecht*, Deventer: Kluwer 2009.

8.2 Websites

- Bureau voor Toegepaste Sociale Gerontologie, *WGBO, een samenvatting*. Geraadpleegd op 28 februari 2011, <http://www.btsq.nl/infobulletin/wetten/wet-wgbo.html>
- LOC, *Huisregels*. Geraadpleegd op 8 maart 2011, <http://www.loc.nl/loc/p000573/ggz/thema-s-uit-de-zorg-behandel-praktijk/huisregels>
- Rijksoverheid, *Wat biedt de Wmo*. Geraadpleegd op 14 maart 2011, <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wet-maatschappelijke-ondersteuning-wmo/wat-biedt-de-wmo>
- Rijksoverheid, *Wetsvoorstel cliëntenrechten zorg (Wcz) (VWS)*. Geraadpleegd op 7 april 2011, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/wetsvoorstellen/2010/07/05/wetsvoorstel-clientenrechten-zorg-wcz-vws>

- Inspectie Jeugdzorg, *De rechtspositie van jongeren in BJ Brabant Paljas Plus*. Geraadpleegd op 11 april 2011, <http://www.inspectiejeugdzorg.nl/documenten/De%20rechtspositie%20van%20jongeren%20in%20BJB%20Paljas%20Plus.pdf>
- Leids Universitair Medisch Centrum, *Middelen of maatregelen in noodsituaties*. Geraadpleegd op 13 april 2011, <http://www.lumc.nl/home/0001/12556/19997/80513032037441#n1>
- Expertisecentrum Forensische Psychiatrie, Forensische Psychiatrie. Geraadpleegd op 22 april 2011, <http://www.efp.nl/forensische-psychiatrie>
- <www.rechtspraak.nl>
- <www.ribwmb.nl>

8.3 Jurisprudentie

- HR 14 april 2006, LJN AU9722 (UvA/Beurspromovendi)
- Rechtbank Leeuwarden 6 december 2006, *GJ* 2007/39
- HR 16 april 1982, NJ 1983, 33
- Rechtbank Amsterdam, *BJ* 2001/40
- Rechtbank Dordrecht, sector Civiel Recht, LJN, AR4204 (eiser/Stichting de Grote Rivieren)
- HR 11 februari 2011, *LJN* BO7126 (verzoekster/GGZ Eindhoven)
- Rechtbank Den Bosch 6 maart 2001, *BJ* 2001, 48

8.4 Aanvullende literatuur

- Modelhuisreglement GGZ Nederland, november 2009.
- Modelhuisreglement Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, 2009.

8.5 Parlementaire stukken

- *Kamerstukken II* 1979-1980, 16 086, nr. 3, MvT Grondwet.
- *Kamerstukken II* 2007/08, 32 476, nr. 1.
- *Kamerstukken II* 2005/06, 30 644, nr.4, MvT Wet op de jeugdzorg.
- Stb.1993, 563.